

RAZORI

LIST ZA DORAŠČAJOČO MLADINO

LETO VII

6

1938 - 39

Ministrstvo prosvete je z odlokom S.n. br. 40984 od 29. oktobra 1937 ponovno priporočilo „Razore“ za vse meščanske in nižje srednje šole

Za Velikonoč bomo izdali poleg redne številke še *poskusno številko »Razorov«* v obliki časopisa, ki bo stala 1 dinar. To številko boste prodajali med tovariši in sorodniki in čim več številčk bo kdo prodal — *lepšo nagrado bo dobil!* Nagrade bodo: 1 moško kolo, 1 žensko kolo, harmonike, foto-aparati, zapestne ure, knjige itd. Že sedaj si napravite načrt, komu bi to številko lahko prodali. *Vsak naročnik lahko proda 10 številčk!* Seveda pa tudi več. Javite gg. poverjenikom, koliko bi jih lahko prodali!

Nagradno vprašanje št. 6

1. Kateri slovenski pesnik je to?
2. Kje in kdaj je rojen?
3. Kdaj je umrl?

Rešitev križanke „1939“

Vodoravno: 1. France Prešeren, 2. ara, 3. mir, 4. ona, 5. Rab, 6. Aljaska, 7. an, 8. Amazonka, 9. bar, 10. Pelagonija, 11. imuniteta, 12. Jonsko, 13. Ro, 14. an, 15. Tara, 16. Drim, 17. Ahil, 18. rt, 19. da, 20. alkohol, 21. ia, 22. Jordan, 23. kemija, 24. akumulator, 25. as, 26. oaza, 27. Hilandar, 28. vi, 29. las, 30. mi, 31. zob, 32. ara, 33. jok, 34. raj.

Navpično: 1. fata morgana, 12. Jugoslavija, 16. dirka, 19. dravska, 22. jod, 30. Morava, 31. Zadar, 35. naš, 26. cmd, 37. rob, 38. ena, 39. skrat, 40. rep, 41. Nil, 42. ono, 43. Nin, 44. otava, 45. Pariz, 46. Drina, 47. Arabija, 48. ali, 49. mat, 50. ko, 51. ak, 52. napredek, 53. amo, 54. Maraton, 55. Lot, 56. ako, 57. Ibar.

PAZI! Naslov uprave: **Uprava Razorov v Ljubljani, Gregorčičeva ulica 23** — Naslov uredništva: **Tone Gaspari, urednik „Razorov“ in upravitelj meščanske šole v Domžalah**

Naslovno stran vsake številke riše slikar Nande Vidmar.

RAZORI izhajajo vsak mesec v šolskem letu. — Letna naročnina 30 din, posamezna številka 3 din. List izdaja Združenje jugoslov. učiteljstva meščanskih šol, ljubljanska sekcija, zanjo odgovarja Anton Fakin, upravitelj meščanske šole v Ljubljani. List urejuje Tone Gaspari, upravitelj meščanske šole v Domžalah. Za uredništvo odgovarja Pavel Kunaver, upravitelj meščanske šole v Ljubljani. Tiska tiskarna Merkur d. d. v Ljubljani (njen predstavnik Otmar Mihalek).

Ivan Potrč

Agrarci

Ilustrira Drago Vidmar

VI.

Zemlja v Malem grabnu je bila pripravljena za oranje, pripravil jo je mladi Gorenjak. Korenine in kamenje je bil izkopal. Tako proti večeru so se po navadi prignali v Mali Graben vsi Gorenjakovi otroci: Franc in Lovrenc ter Tilka z Ančko. Dnevi so bili z vsakim dnem toplejši, da tudi Ančka ni več toliko kričala. Doma so upali, da se ji bo obrnilo na boljše. Na glas o tem niso govorili, vendar je zadnje izpričevalo vse materino ravnanje z bolnim dekletom. Raje ga je previjala, in včasih mu je celo katero zapela, kar ni bila njena navada. Drugače je bilo v koči vse po starem. Otroci so bili otroci ter so se vsak dan zaradi česa stepli. Tudi Ludvik se je nekoč tepel z njimi, zdaj pa mu je bil tepež skoraj tuj; ni mogel razumeti, zakaj se na priliko Franc in Lovrenc tepeta — zakaj je Franc Lovrencu podstavil nogo, ko je šel po pragu in zakaj se je Lovrenc zagnal v njega, nazadnje pa se začel cmeriti, ko ni ničesar opravil.

»Nikakega pravega dela nimajo,« si je mislil in se začel jeziti na nje. Odvažal je kamenje, da je vse teklo z njega, otroci pa so se podili okoli po njihovem ter kričali. Iznenada pa se je kričanje porazgubilo v sosedni hosti. Ludvik se je zravnal in se razgledal. Nikogar ni videl.

»Franc!« je zaklical.

Vrišč v gozdu se je razlegal naprej, nihče se ni oglasil. Znova je zaklical, nestrpno in glasneje.

Franc se je oglasil in tudi ostali so se oglasili, a prikazali so se šele čez dolgo iz hoste. Vsi so imeli razžarjena lica ter bili spehani.

Včasih se je Ludvik sam podil z njimi, zdaj pa ni mogel videti veselja na njihovem obrazu. Pošteno se je nadelal ves dan; utrujen je do smrti, ti pa kričijo.

»Kaj se podite po hosti in kričite v njej?« jim je zaklical. »Kaj ne veste, da tam ni več naše? Tam imajo drugi, zadaj pa je graščinsko. Naj vas kdo dobi! Kaj bi pa vi rekli, če bi kdo začel skakati po našem?«

»Na,« je rekla Tilka, »ta bi pa bila lepa, da ne bi smela več v gozd, včasih si pa sam hodil. Veje si sekal.«

»Ni res!« je zavpil Ludvik na njo, vendar je čutil, da sam sebi laže. Stopil je proti sestri, ker je hotel po vsej sili, da bi preklicala, kar je rekla, prav lahko, da bi se stepla, če ne bi prišla takrat mati ter mu prinesla južino. Vračala se je z dela; gospodinja ji je stisnila štrukelj, ko je odšla. Mati mu ga je dala. Otroci so ostali okoli in nobeden ni nič rekel. Nobeden ni poprosil za močnik. Ludvik je stegnil roko po njem, ali v usta ga ni zanesel. Vrnil ga je materi.

»Ne bom štruklja,« je povedal, čez čas pa še pripomnil, da mu ne diši. Zadnje se je zlagal, saj je bil pasje lačen.

Ali malo popreje je storil krivico onim v gozdu, ves čas je čutil to, zdaj pa ni nihče zakričal po močniku, kakor so to storili vselej, ko niso bili sprti med sabo. Takrat so drug drugemu odjedali od ust. Tako sta dobili štrukelj Tilka in Lovrenc, pa še Tilka je dala od svoje polovice nekaj Ančki.

Mati si je ogledala zemljo, se postavila ne daleč od njega in rekla: »Na vasi že orjejo.«

»Našo bomo tudi poslej lahko izorali,« je omenil čez čas Ludvik. »V Grabnu še niso pravi dnevi za oranje; premalo sonca prisije sem.«

Ko sta se tako razgovarjala, so se otroci znova porazgubili v goščo in se razdivjali. Večer je bil že topel, da bi se do večera potikali po hosti. Malo še pa bodo brneli hrošči. Nekaj let bo preteklo pa bo na tem svetu stala hiša — vsi so že natanko vedeli, kakšna bo ta hiša —, oni pa se bodo lahko po mili volji napodili okoli nje.

»Hoj-hoj« je klical Franc in z »ho-hooo!« mu je odgovarjala Tilka. Skrivali so se za grmovje in se iskali. Lovrenc je bil ves opraskan, vendar se ni prav nič cmeril, kakor je bila njegova navada.

Dnevi so bili sleherni dan toplejši, sonce je že zdavnaj stalilo v Malem Grabnu zadnje krpe snega. Treba je bilo misliti na oranje. Znova je bila mati, ki je načela to vprašanje pri mizi. Ona je bila v mladih letih dekla na kmetiji ter je prav lahko vedela, kako je treba saditi in kdaj. Oče ji ni ničesar oporekal. Le eno je bilo, zaradi česar je tudi oče molčal.

S čim naj plačajo orača?

Tega ni nihče v bajti izgovoril, ali razmišljali so vsi o tem — od starega Gorenjaka in preko Gorenjakovce do Ludvika.

»Kejac na Stari Glažuti bo gradil,« je povedal oče.

»Leseno?« je vprašala mati.

Oče ni odgovoril ničesar, kar je pa pomenilo toliko, kakor da bo gradil leseno.

»Kdo mu bo žagal plohe za stene?« je vprašala mati.

»Na to sem mislil, da bi mu jih jaz ne kaj, če bi mi zoral.«

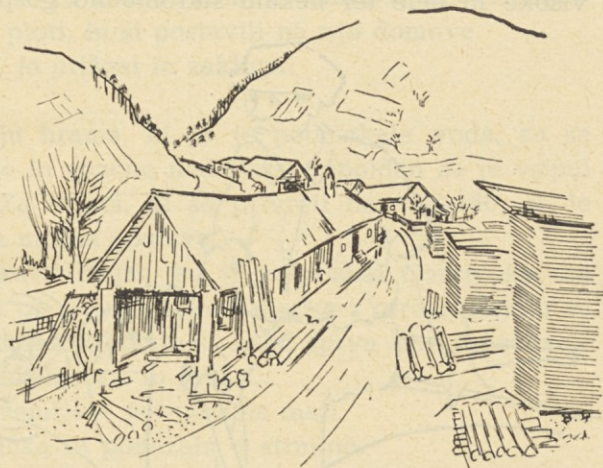
»Zakaj pa ne bi?« je bolj povedala, kakor vprašala mati.

Prišel je znova nedeljski popoldan, ko žage ob Bistrici potihnejo. Stari in mladi Gorenjak sta se odpravila na Staro Glažuto; tudi mati se je oblekla in odšla za njima. Marsikaj se je namerala pomeniti s Kejačko.

Zavili so mimo stare kovačije in bili kmalu v ozki soteski. Strmo iz grabe so se dvigali visoki grebeni obrasli s smrekovimi gozdovi, po grabi sami pa se je penila čez skalnato kamenje Bistrica; ob njej se je vila blatna steza. Za potokom so se vrstile žage druga za drugo. Po večini so bile podobne njihovi, skoraj vse so imele en list v jarmu. Edina spodnja graščinska žaga je imela dva lista. Zdaj so jo popravljali.

»Če ima dva lista, se lahko enkrat več nažaga,« je menil Ludvik. »Tudi zaslužek je enkrat večji. Ali ne?«

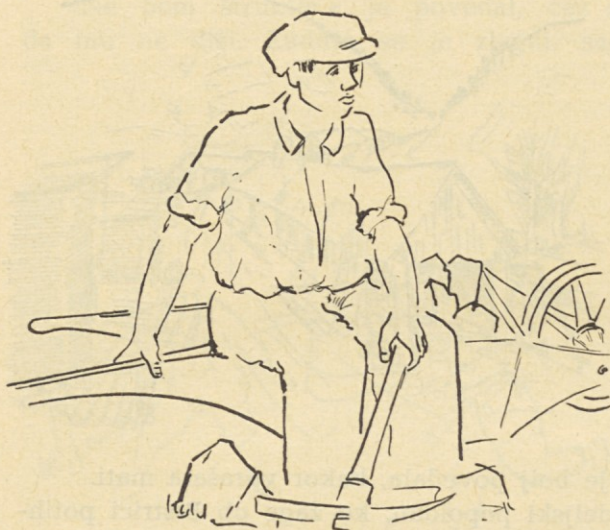
»Ne,« je dejal na kratko oče. »Manj mu plačajo. Ni kdo ve kaj na boljšem. Če mu bodo žago popravili, bo na boljšem. Tudi našo žago bi bilo treba popraviti — kaj popraviti! — novo postaviti. Ali kje ima Pongrac denar. Graščina lahko popravlja, denar ima. Pol Pohorja je njenega.«

Zadnje je Ludvik že večkrat slišal. Razgledal se je po soteski. Svet pred njim se je odprl. Pokazale so se goličave po hribih z dvema kmetijama. Mati mu je s tihim spoštovanjem govorila o tistih zidanih hramih, ki so se kazali v grabo. Prvi hram ni imel več svojega gospodarja. Kmet je še živel v njem, a grunt že dolgo ni bil več njegov. Zadnja leta je zlezel v dolge, potlej je pa kupila njegovo graščina; saj je že tako bilo okoli in okoli njeno.

»Tam je pa Stara Glažuta!« je pokazala mati z roko.

Ozka planota pred njimi je bila vsa zazidana. Hiše so bile visoke in bele ter nekam staromodno gosposke. Za hišami se je dvigal cel hrib ožgane apnenčaste peska.

»Na Stari Glažuti smo,« je dejala mati. »Tu so včasih vlivali steklenice. Pa je že dolgo od tistih časov. V teh hišah okoli so živeli steklarji.«

»Takrat se je tu živelo z veliko žlico,« je pripomnil oče.

»Živel se je tako, kakor se danes ne da več. Ljudje so zaslužili, a so tudi

zapravljali,« je nadaljevala mati. »Moja babica so večkrat pripovedovali, kako so pri oni krčmi, tam na oni strani potoka — ali vidiš? — plesali kar vsako nedeljo in pri eni takih nedelj ubili babičinega strica.«

Ludvik je zrl preko Bistrice proti hiši, ki je bila nekdam krčma. Razpadla veranda je visela v potok, kakor da bi mislila zdaj ali zdaj zdrkniti v potok. Okoli verande in na pragu pred hišo je bilo polno otrok. Kričali so in se ozirali na to stran potoka. Nekateri, mlajši, so zbežali in se poskrili. Včasih je Ludvik sam bežal, če se je prikazal k mizi tuj obraz.

»Včasih so bile steklarne po vsem Pohorju; vezale so jih ceste po grebenih. Zdaj so pa vse opuščene,« je povedala mati.

Ludvik si je ogledoval hiše, ki so razpadale; povsod se je krušil omet. Izpod one, v katero so zavili, je tekla voda. Stene so bile vlažne. Fant se je nehote zbal, da se bo hram vsak čas podrl. Zidovi so bili podprti z debelimi hlodi.

»Mama, tu notri ne bi spal,« je povedal Ludvik natihoma materi.

»Kaj veš, kaj nas še čaka,« mu je odgovorila.

Pred hišo so se vsi trije ustavili in se zagledali v strmino pred sabo. Goličava, ki se je vzpenjala strmo kakor stena, je bila zarasla z redkim in opuščenim sadnim drevjem. Visoko zgoraj, kjer se je strmina zaokrožila, so zagledali otesana bruna.

Starša sta se razgovorila o njih. Lahko smo zadovoljni, da smo dobili v Malem Grabnu, sta govorila. Kaj bodo pa ti ljudje, ki se bodo morali vzpenjati vsak dan v to strmino! Nekdaj je komaj kdo šel na ta breg, zdaj pa so ta košček strmine dobili siromaki. Ogradili si bodo zemljico s ploti, in si postavili na njo domove.

Oče je naložil pipo, jo prižgal in zaklical:

»Kejac!»

V prvem nadstropju hrama, ki jo je podmakala voda, so se odprla vrata in v mrzlo in sončno nedeljsko popoldan se je vsipal otročji vrišč iz hiše. Za otroci, ki so privreli na verando, se je pokazala dolga in suha moška postava.

»Bog daj!« je odzdravil Kejac, ko je prepoznal Gorenjaka. Za njim je prišla iz hrama po stopnicah še Kejačka z otroci. Kmalu se je nabralo okoli njih polno drobiža, ki so si sprva tiho ogledovali prišlece, kmalu pa začeli kričati in tekati.

»A vi ste tu dobili zemljo?« je vprašala mati.

»Tu,« je rekla Kejačka in pokazala v strmino.

»Ali tam, kjer so bruna?«

»Ne, tam ni naše. Mi še ne bomo kmalu gradili. Ne moremo. On komaj zasluži s konji, da se preživimo. Če bi naš Franček dobil delo v tovarni, bi mogoče šlo. Nekaj so mu obljubili.«

Kejačka se je razgovorila o vseh mogočih težavah, ki jih tarejo. Posedli so na debela, ki so jih skozi zimo spravili s planine in se grela na soncu, dokler se ni začelo vleči za gozdove po grebenih. Vse so se menili in nazadnje so prišli še na oranje. Denarja kajpada ni bilo, ali domenili so se, da bo Gorenjak obžagal bruna za njihovo hišo.

(Dalje prih.)

Ivan Generalić:

Stiskalnica

Pavliha in buče

(Dalmatinski motiv)

Pavliha je stanoval z materjo visoko v hribih in je prišel le redkokdaj v dolino med ljudi.

Nekoč ga je mati poslala z oslom v mesto po opravkih. Pavliha pride srečno v mesto in vse, kar vidi, ga zelo zanima. Nazadnje pride tudi na zelenjadni trg. Tam zagleda velikanske buče. Ogleduje jih in se čudi: kaj takega še nikoli ni videl. Pa stopi k branjevcu in ga pobara:

»Povejte, boter, kaj je neki tole!« In pokaže z roko na buče.

»Hm,« pravi branjevec, ki koj spozna, da Pavliha, ni posebno bister, »to so pa velejajca!«

»In kaj se izleže iz teh jajec?« vpraša dalje Pavliha.

»Mladi oslički,« dé branjevec.

»To pa je zelo zanimivo!« si misli Pavliha.

Pa ga zamika, da bi si kupil čudna jajca in takoj začne barantati. Pogaja se in pogaja in končno kupi tri jajca, odšteje kupnino, oprezno potisne buče drugo za drugo v vrečo, vrečo pa naloži na osla.

»Zdaj mi pa še povejte,« prosi Pavliha, »kako se neki ta jajca podložel!«

»Doma jih odnesi v hlev in jih zakoplji v steljo, da se ugrejejo« ... mu razlaga branjevec.

»Aha!« vzklikne Pavliha. »Že razumem, vse razumem!«

In nima več obstanka v mestu. Na dom misli in na mater in na to, kaj bo ona rekla ...

»Zelo bo vesela, da dobimo mlade osličke!« pravi sam sebi zadovoljno in požene sivca.

Kmalu je bilo mesto za njim. Pot je peljala navkreber. Počasi je stopal Pavliha za sivcem ob strmem pobočju.

Pa se zgodi nekaj nepričakovanega: stara vreča na sivcu se pretrga in najmanjša buča odleti v grmovje pod cesto, kjer se razleti. Iz grma pa skoči zajec in jo pobriše čez pobočje.

Pavliha obstane presenečen in dolgo strmi za bežečim zajcem.

»Glej ga! Še izlegel se ni, pa je že tako uren tale moj mali sivček. Kako hiter bi bil šele kasneje, ko bi dorasel!«

Tako je premišljeval vso pot. In ko je dospel do doma, je spraval takoj ostali dve buči v steljo in ju dobro pokrtil.

Dan za dnem je hodil v hlev gledat, ali se še niso izlegli oslički. Pretekli so tedni in mesci. Nekega dne se odloči in pogleda pod steljo. Buči sta bili že čisto strohneli in razpadli. Pavliha je spoznal, da se mladiči ne izležejo več in je žalosten vzdihnil:

»Od treh jajec, ki sem jih kupil, je bilo samo eno dobro, to je prav tisto, ki mi je padlo iz vreče v grmovje.«

Oskar Hudales

Knjige

(Odlomek)

Danes je v moji sobici toplo. Prijetno greje lončena peč mali prostor, v katerem ni nič drugega, ko velika pisalna miza in polica s knjigami. Od zunaj diha v okna mraz. Počasi mi je spolzel pogled po knjigah. Tedaj sem se spomnil pripovedke o skopuhu, ki je vstajal sredi noči, odpiral težki pokrov okovane skrinje in se pogovarjal s svojimi zakladi. Vsako noč je vstajal in se opajal ob svojem zlatu. Ko pa je zasijalo jutro, njegovo srce ni bilo zadovoljno. Balo se je in trepetalo za zaklad v skrinji. Mnogokrat se je tudi tiho jokalo, ker vse življenje ni poznalo drugega, ko mrtvo zlato, mrtvo kovino, bleščečo sicer, a vendar samo kovino brez duše.

Tudi jaz sem tak skopuh. Toda moj zaklad ima dušo in kadar koli pridem k njemu, se pogovarjava. Kadar sem žalosten in potr, me tolaži, kadar sem vesel in brezskrben, me opozarja na resnosti življenja, kadar se me loteva obup, mi vlije novih moči. Tak je moj zaklad na knjižni polici.

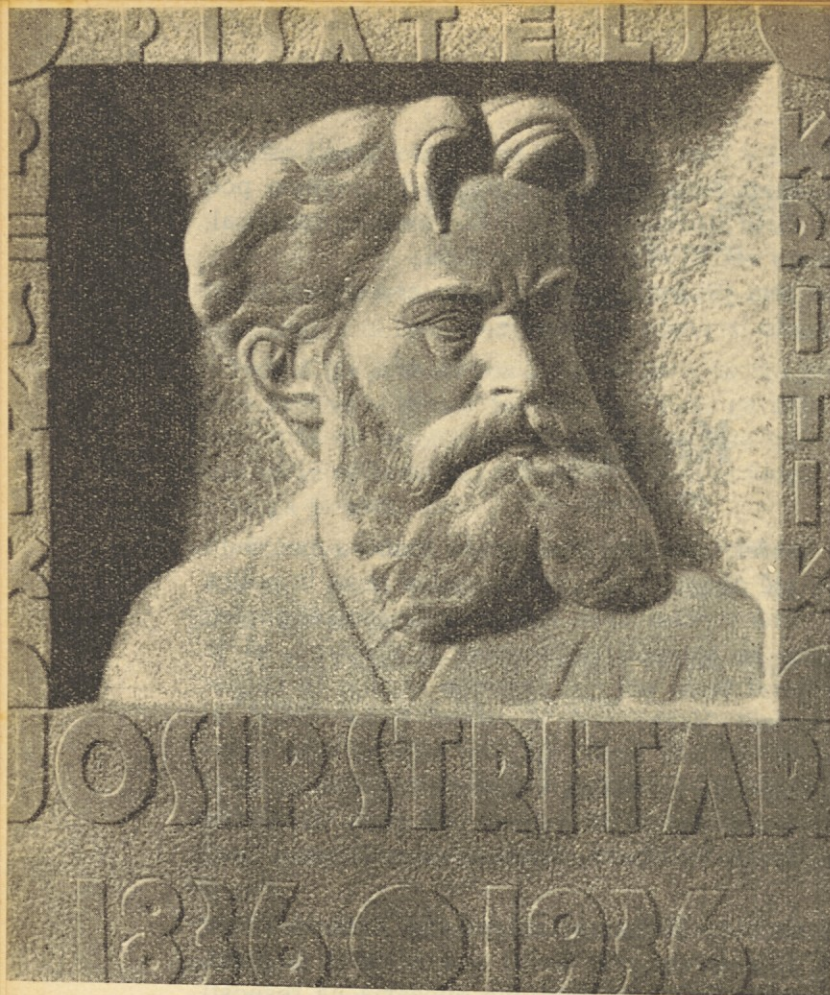
Včasih sedim v sobi popolnoma mirno in čitam imena na hrbtih knjig. Vselej odkrijem v njih nekaj novega, lepega, česar dotlej nisem vedel. Ta imena so mi postala svetovalci, h katerim se zatekam, kadar sem v dvomih. Vedno mi povedo resnico in vesel sem, da imam tako velike prijatelje.

Ob takih prilikah se vselej spomnim onih dni, ko sem prvič rahlo spoznal čar lepe knjige. Kako je že bilo?

* * *

Tisti dan z bratom nisva šla v šolo. Bila je zima. Prejšnjo noč je bila zemlja trdo zmrznila in že od jutra je na gosto snežilo. Ljudje so se zavili v plašče in kdor je šel po cesti mimo okna, je hitel, kakor bi se mu kdo ve kam mudilo. Pa ga je le mraz silil k naglici. Midva nisva mogla v šolo, ker nisva imela čevljev. Ležala sva na peči in gledala skozi okno.

»Dolčas je,« je zehnil brat.

France Gorše: Josip Stritar, spominska plošča

»Mhm,« sem mu pritrdil. »V šoli bi bilo prijetneje. Danes se uče o Turkih.«

Tožilo se nama je po zanimivih zgodbah o brkatih, oturbanjenih Turkih, o kresovih, sužnjih in janičarjih, ki smo jih vselej poslušali z ušesi in usti.

»Hej, hej!« je vzkliknil brat, ki mu je šinila dobra misel v glavo. »Zadnjič sem videl knjigo, v kateri je mnogo slik o Turkih. Poiščiva jo!«

Skobacala sva se s peči in pretaknila vse kote v hiši. Končno

sva našla knjigo med papirji in časopisi vrh omare. »Zgodovina slovenskega naroda« sva brala na platnicah in zopet sva zlezla na peč. To sva imela kaj gledati!

»Pa nekako branje o Turkih je tudi notri!« sem opozoril brata.

»Seveda!« mi je pritrdil. »Čitajva! Mogoče je kaj lepega.«

Ko sva se poglobila v čitanje, se nama je odprl povsem nov svet in vse okrog naju je utonilo v pozabljenje. Bolj ko sva brala, bolj naju je knjiga priklepala nase. Celo na jed sva pozabila in mati je morala nekajkrat zakričati, da naju je spravila k mizi. Pojedla sva kar na hitro. Med jedjo sva ves čas mislila na knjigo ki naju je čakala na peči, da nama še marsikaj pove o tistih časih, ko so ljudje zažigali kresove, se zatekali v tabore in se pretepali s Turki. Ves popoldan sva sedela na peči, čitala, se pogovarjala in modrovala, kako bi Turki bili tepeni, če bi midva bila takrat zraven.

Pod mrak je stopil v sobo čevljar Peter. Še zapazila ga nisva, tako sva bila zatopljena v pogovor.

»Dober večer!« je pozdravil. »Ali sta sama doma? Čevlje sem vama prinesel.«

»Mati je v kuhinji,« sva rekla.

Kar k materi sva ga poslala. Knjiga nama je branila, da bi skočila s peči, obula čevlje in tekla iskat tovarišev.

* * *

Naslednji dan sva šla v šolo. Ves čas nama je po glavi hodila knjiga, ki je ležala doma na peči. Med potjo sva govorila o njej tudi s tovariši. Kranjčev Anzek se je namrdnil, kakor bi mu vse to bilo že zdavnaj dobro znano.

»Hm!« je dejal. »Prava reč — taka knjiga! Zadnjič sem brskal po podstrešju in sem našel celo skrinjo knjig. Tudi take o Turkih so med njimi.«

»Pa jih nihče ne bere?« sem se začudil.

Anzek je odkimal.

»Kaj pa delate z njimi?« je vprašal brat.

»Mati prinese včasih katero v kuhinjo, da ima s čim podkuriti,« je malomarno odvrnil Anzek.

»Ali ti tudi nič ne bereš?« sem vprašal.

»O, že!« je odvrnil Anzek. »Tiste, ki jih dobimo v šoli.«

Meni tiste šolske knjige niso bile kdo ve kako všeč. Premalo zanimivega je bilo v njih. Na Kranjčevem podstrešju bi laže izbiral. Cela skrinja knjig! To mora biti za vse življenje dovolj. Zaklad je to, iz katerega bi z bratom lahko vedno črpala nešteto lepih zgodb. Kaj, ko bi Anzek dal katero izmed tistih knjig! Vprašal sem ga, a zadeva ni šla tako gladko, kot sem si spočetka mislil. Anzek je namreč naenkrat naredil važen obraz, pljunil čez gaz in rekel:

»Lahko bi ti jih že dal, a zastonj ne. Najmanj pa knjige. Kaj mi daš zanje?«

Tedaj sem se domislil, da Anzek nima na svojih sankah železja. Ponudila sva mu torej železja, kar je imelo uspeh.

»No, dajta mi železje,« je dejal, »jaz pa vama dam knjig, kolikor si jih nabereta. Ali hočeta?«

Kaj ne bi hotela? Prav na to sva čakala. Ne vem, kdo je bil bolj zadovoljen: midva ali Anzek. Dala sva mu vse preostalo železje. Mračilo se je že, ko smo po strmih lesenih stopnicah lezli na Kranjčevo podstrešje. Anzek je odprl veliko razpokano skrinjo, natlačeno s knjigami. Miši, ki so gnezdile med njimi, so bila edina živa bitja, ki so se zanimala za ta zaklad. S poželjivimi rokami sva grabila in naložila, kolikor sva mogla. Šele doma sva utegnili natančneje pregledati ves plen. Moj Bog, koliko bogastva! Pet zvezkov »Zgodovine slovenskega naroda«, deloma še nerazrezanih, polnih lepih

slik, »Jagode«, »Pod lipo«, »Zimski večeri«, »Jurij Kozjak, slovenski janičar«, »Mladim srcem«, »Žalost in veselje«, »Za srečo«... In še mnogo drugih knjig, ki jim danes ne vem več imena.

* * *

Snežilo je zaporedoma že tri dni. Snega je zapadlo toliko, da se ni bilo mogoče ganiti iz hiše. V izbo je stopil žagar Janez. Otresel je sneg s kučme in kožuha in rekel:

»Vraga, saj nas bo popolnoma zamedlo! Ali si sam? Kje je oče?«

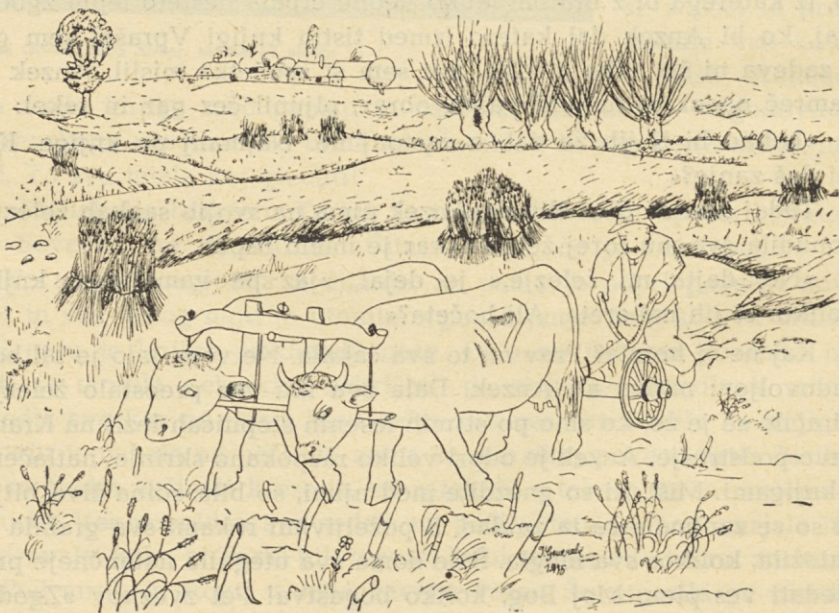
»Nekam ven je šel,« sem mu odgovoril.

Janez je sedel na klop ob peči, da bi počakal očeta in si otiral premrle ude. Bil je visok, zastaven fant, širokega, ploščatega obraza. Ugajal mi je posebno radi tega, ker je ob nedeljah junaško razkoračen in z rokami v žepih stal pred cerkvijo in motril mimoidoče. Ko se je Janez nekoliko ogrel, je stopil k meni, pokukal v branje in vprašal:

»Kaj bereš lepega?«

Tedaj sem se spomnil, da tudi Janez knjige kar požira. Večkrat sem ga bil že videl, ko sem šel v šolo mimo žage, v kateri je delal, kako je sedel na vozu, ves zatopljen v knjigo. Ni ga motilo ne žvenketanje žage, ne škripanje voza, ne šumenje vode, ki je pod zapornico udarjala na vreteno. Janez mi je v hipu postal prijatelj.

(Konec prih.)

Ivan Generalić: Oranje

Kljukec in njegove prigode

Ilustrira Maksim Gaspari

Petnajsti večer

Kljukec osnaži z meseca rjaste pege — Staremu znancu pripelje občuten dokaz, da Kljukec še ni mrtev

»Danes, gospodje in tovariši lovci, vam bom pripovedoval o najodličnejšem delu, ki sem ga izvršil v svojem življenju. O tem dogodku sem dozdej še molčal, a je to moje čudežno delo natančno opisano v perzijskih zvezdoznanskih letopisih.

Nekaj tednov po našem prihodu v mesto Širas mi je bila prilika, da sem šahu izkazal posebno uslugo. Šahu so bile mesečne noči nadvse ljube; kar zateleban je bil v mesec. Nekega večera, ko se je polna luna smejala z neba, sva se izprehajala po dehtečem vrtu med grmiči vrtnic. Šah je zadovoljno godel predse neko divno zdravico rajnega dvornega pevca Hafisa. Nenadoma pa se je oklenil moje roke in zavzdihnil: »Ti, lej no mesec! Kakšne grde pege od rje so po njem!«

»Ne, ne!« sem odgovoril jaz, »kaj še! Saj to niso pege od rje. Takšen pojav imenujemo pri nas doma lunin mrk; nastane pa o ščepu takrat, kadar zadene senca zemlje na svetlo ploskvo meseca, in —«

»Ej, ljubi pobratim!« mi je prestrigel besedo, »ti si mi pravi kozel, četudi si učen! Rjaste pege se vendar napravijo o vlažnem vremenu. Le poprašaj o tem naše dvorske zvezdoslovce!«

Kaj mi je bilo treba izpraševati! Pač pa sem vso noč razmišljal, kako bi temo vraževerstva najboljše razsvetil z lučjo znanosti.

Pa sem si mislil: »Eh, kaj! Kakršen kraj, take navade! In če že v tej deželi tako verujejo, se je treba te vere oprijeti!«

Še preden je napočil dan, sem zapustil palačo ter poiskal tesarja, ki je bil prišel z mano v Širas. Ure in ure sva potem načrtavala stroje, s katerimi bi mogla mesec spraviti na zemljo, da mu odrgnemo rjaste pege.

Ob navadni uri sem se nato prijavil v avdijenco pri Njegovi šahovski Visokosti ter sem prav ponižno izjavil, da sem pripravljen spraviti v nekaj dneh mesec na zemljo in mu odstraniti rjaste pege.

»Kljukec!« je šah radostno vzkliknil. »Kljukec, ako ti — hm! — ako vi kaj takega napravite — pri bradi prerokovi! potem te napravim kar prec' za grofa v svoji državi!«

Še tisti dan so odbrali tri čete vojakov po sto mož, ki so morali pesek drobiti, in prav toliko jih je moralo pesek sejati, tako da je bilo pripravljeno kupe drobnega sviža, s katerim bi se dala ploskva meseca na čisto odrgniti. S tesarjem pa sva začela postavljati pripravo, s katero bi spravili mesec z neba, in ravno štirinajst dni je minilo, odkar je bila luna mrknila, ko sva napravila prvi poskus z najinim strojem.

In ob času, ko so se izobraženi ljudje po svetu pomenkovali, češ, zdaj je mlaj in zato nekaj dni ne bomo videli meseca na nebu, prav tisti čas smo mi v Širasu potegnili bledega strica z neba, in ker je resnično imel vse polno rjastih peg po obrazu, smo ga s peskom tako svetlo zlikali, da se je svetil kot še nikoli.

In odsihdob se godi z mesecem vsake štiri tedne takó! — —

Še neko smešno svidenje vam hočem omeniti izza tistih časov. Srečal sem bil nekega tovariša, s katerim se že od otroških let nisva več videla. Prihajal je iz mesta, kamor je moral pogosto hoditi po trgovskih poslih, ker je prevzel velik mlin po rajnem svojem očetu. — Saj ga menda vsi poznate, debelega mlinarja Viljema Mokosevca iz Glinje jame? Mokosevec je bil na

klancu zlezel z voza ter je v somraku počasi peš krevsal zadaj, ko sem se mu pridružil jaz in ga ogovoril: „Dober večer, Viljem! Ali me še kaj poznaš?“

„Ej, vranč! Otrobi in golobi!“ je zaklical ves presenečen, — „rajnik baron Kljukec, ka-li?“

„Kak rajnik?“ sem odvrnil malko nejevoljen, „saj še nisem umrl, kakor tudi ti nisi tvoj rodni oče!“

„O, kar vem, pa vem! Saj sem te, — sem jih, gospod baron, pred sedemnajstimi leti poškopil na mrtvaškem odru in na njih pogrebu sem tudi bil. Nam otrokom so bili na sedmini dali češnje-

vega kolača, s sladkorjem potrošenega! — Saj bi bil mislil, da so oni, gospod baron, že davno v zemlji strohneli!

„Čak', Viljem, le čak'! Ti bom pokazal, če sem res strohnel ali pa sem še živ!“

Pripeljal sem mu tako zaušnico, da je kar trlesknilo!

Dobro tako! Mokosevc se je zvrnil na tla, a jaz sem ga pustil kar ležati; zakaj, mislil sem si: saj kopriva ne pozebe!

Nekaj dni pozneje sem jezdil mimo mlina, in res je že sedel tamkaj na klopi, pa mi debelo gledal naproti.

„No, Viljem,“ sem ga ogovoril, „ali verjameš, da sem še živ? Ali pa naj morebiti razjašem in te v tvoji veri potrdim?“

„O, ne, ne! Nikarte, prosim! Saj jim vse verjamem, gospod baron!“

„No, tako je prav, to mi je všeč! Le poslušaj in za uho si zapiši, ljubi Viljem, ti kakor tudi vsi drugi nejeverni Tomaži, ki dvomijo o resničnosti mojih besed: Kdor koli me bo stavil na laž, mu lahko pripeljem kôpo takih zvenečih dokazov, kakršnega sem zadnjikrat pripeljal tebi.“ —

No, pa za nocoj: lahko noč, gospodje in tovariši lovci! Lahko noč!«
(Dalje prih.)

Tone Čufar

Ubežnika

Mama je sitnarila kakor že dolgo ne. Nič ji ni bilo po volji, četudi je Francka marljivo čistila kuhinjo in vneto drgnila ognjišče. Trepetala je, da utegne biti vsak čas tepena, kakor sta bila brata Jurij in Mirko. Nekaj sta se trgala, mama pa ni trpela dirindaja in naložila vsakemu svoje. Fanta sta se pobrala ven, Francka je pa ostala in je poslušala mamine očitke, da ni za nobeno rabo. Zdeli so se ji krivični. Marsikak dan je morala opraviti več težkega dela kakor mama sama. Imela je nekaj nad deset let, pa je čistila in ribala kakor odrasla ženska.

Ta večer ni šla mama nikamor. Francka je bila pa željna samote. Izpolnila bi vsak materin ukaz, nerada pa je poslušala neprestano godrnjanje. Upala je, da se vsak čas pokaže oče. On se je rad trgal z otroci in jih ni kregal za vsak najmanjši skok. Navadno se je vračal iz tovarne še pred mrakom, zdaj ga pa ni bilo niti v trdi temi.

»Kdo ve, kje se zadržuje?« je govorila mama bolj sama zase. »Vsi mi samó skrbijo kopičite na glavo. Kar ne zmorete otroci, pa naredi še on. Lahko bi bil že doma.«

Čez čas je pa oče le prišel. Ko je Francka zaslišala njegove trde korake, ji je veselo zaigralo srce; ko je pa oče prestopil prag, se ji je stisnilo v zaskrbljenosti. Takoj je spoznala, da je oče slabe volje. Gledal je mrko in ni zinil besede. Še mama mu ni upala kaj reči. Sedel je k mizi in se zamislil, celo zavzdihnil je prav pritajeno.

»Ali je v tovarni kaj narobe?« je vprašala mama.

»Kje pa drugje kakor tam!« je odvrnil oče in očitno kazal, da ga nekaj zelo grebe, pa si ne more dati duška.

»Saj lahko poveš, kaj bi sam zase tuhtal!« ga je bodrila mama. Vprašujoče ga je gledala in je potem s strahom, bolj tiho vprašala: »Pa ne da bi te morebiti odpustili? Zdaj jih spet devljejo ven.«

»To ne, odpuščen še nisem. Dva ali tri tedne bomo v našem obratu počivali. Pravijo, da ni naročil. Prej smo se gnali na žive in mrtve, zdaj bomo pa lenobo pasli.«

Mama je z očetom vred strmela v tla in se vdajala težkim mislim. Francka je oba razumela in ji je bilo hudo. Bala se je prepirov. Kadar sta bila oče in mama slabe volje, jih ni manjkalo. Seve, tudi če bi se skregala, bi oče vseeno ne šel na delo. Neplačana dopusta ni kriv ne sam ne mama, zato se jima ni kazalo jeziti drug na drugega.

V mučni tišini so se zaslišale drobne stopinje zunaj po pesku. Oče je dvignil glavo in prisluhnil, oči so se mu zalesketale v blesku, za katerega Francka ni vedela, ali pomeni jezo ali kaj drugega.

»Kje sta fanta?« je vprašal.

»Zdaj gresta, saj jih slišiš.«

Res so se počasi odprla vrata, Jurij je prvi pokukal v kuhinjo, za njim pa še Mirko.

»Kje hodita?« se je pozanimal oče.

Fanta sta molčala, mama ju je ošinila z ostrim pogledom in je povedala, da sta bila spet poredna.

»Zdaj bo drugače,« je govorila, »zdaj se nobenemu ne bo ljubilo uganjati neumnosti. Nihče ne bo več presit, zato se jim bo pa nagajivost izkadila iz butic.«

»Presitosti pri nas ne more biti,« je ugovarjal oče.

Otroci so ga hvaležno pogledali, mama je pa vzrojila:

»Le dajaj jim potuho! Zmeraj večji kozli so, zrasli nama bodo čez glavo. Samo jedli bi! Zdaj bo odzvonilo. Takoj, ko malo ozeleni, jih odženem za pastirje. Pa pravijo, da bi šli v meščansko šolo; še Francko vzamem ven, kdo bo trpel stroške!«

Francka je zaihtela, ni si mogla predstavljati, da bi res ne smela več v šolo, saj se je tam počutila čisto drugače kakor doma. Res, da so bile včasih težke naloge in trda spraševanja, ampak mnogo se je le naučila in prijazno, svetlo je bilo v razredu. V njem je

dostikrat pozabila na domače tegobe. Če je vse znala in če le ni bila preveč lačna, je imela zmeraj veder, dobrovoljen obraz.

»Nič se ne cmeri,« ji je rekla mama. Pripovedovala je, da nima ne moke za kruh in ne kurjave, mraz pa pritiska. Te dni je mislila kupiti nekaj drv in premoga, zdaj pa ne bo denarja še za zelje in žgance. »Včasih je človek vsaj smel na Možakljo po hosto, danes je pa vse prepovedano. Hudo je res.«

»Živi ne pojdemo v zemljo,« je poudaril oče in pokazal, da se ne mara več razgovarjati o stvareh, ki človeka samo tarejo in mu težko legajo na dušo.

Mučno je bilo vsem. Oče se je umil in potem so naglo povečerjali. On je šel še nekam ven. Kmalu pa se je vrnil in potem so se vsi odpravili spat.

Oče in mati sta šla v sobo, s seboj sta vzela Mirka, Francka in Jurij sta pa ostala v kuhinji na poprgradu.

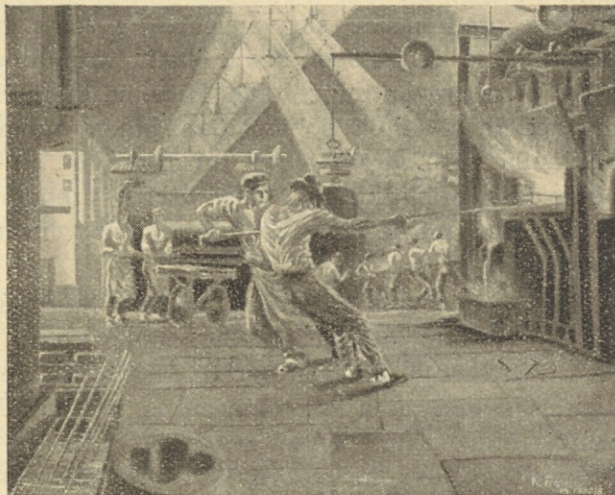
Francka se nikakor ni mogla prav pomiriti. Jurij je kmalu zadrnohal, njo so pa grizle skrbi. Vedela je, kako hudo je tedaj, kadar oče ne zasluži, večkrat je že bila

lačna, marsikaj je že poizkusila. Najbolj se je pa bala zaradi šole in ni mogla prav zaspati. Bila je tako brez moči, odvisna od volje staršev. Naposled je le zadremala, zagrabil jo je kratek spanec s hudimi sanjami, potem se je pa spet prebudila. A tedaj se je pomirila, v glavo ji je šinil domislek, ki jo je spravil v dobro voljo. Vstala je, se napravila in zbudila še Jurija.

»Ali greš z mano?« ga je prijazno ogovarjala, kajti fant bi rad še spal in je spočetka samo nekaj nerazumljivega godrnjal ter se prevrnil na drugo stran.

Francka ga je spet potresla in ga vabila s seboj.

»Daj mi mir!« jo je zavrnil Jurij. »Kam pa siliš? Ali te mar luna nosi?«

France: Javorniški plavži, olje

Rad bi spal naprej, a tudi to ga je zanimalo, kaj sestri roji po glavi.

»Na tovarniški nasip pojdeva,« mu je šepetaje razlagala svoj načrt. »Po koks, da ne bomo v mrzlem, ker ata tri tedne ne bo nič zaslužil. Vstani in ne ropotaj, da jih ne zbudiš. Sama ne grem rada, malo me je strah, tema je še. Dva bova tudi več prinesla. Potem nama mama ne bo mogla reči, da nisva za nobeno rabo, da samo jeva.«

»Eh, ko bi ne bilo tako zgodaj,« je zazehal Jurij in se pretegnil.

»Potem je pa šola. Vsaj do pol osme morava biti nazaj. Ne bodi tako len zaspané!«

Zaspané pa Jurij ni maral biti. Hotel se je postaviti, da vsaj toliko velja kakor sestra in je brž zlezel izpod ponjave. Saj je bil že čisto predramljen, skriven odhod z doma ga je živo zamikal in veselil se je, da ga bodo doma iskali. Tako bo dobro zagodel mami, ki ga je za prazen nič natepla. Hitro se je oblekel. Oba sta prisluhnila, če že ni kdo v sobi zbujen, potem sta previdno, kar najtiše odklenila duri, se s ključem od drvarnice iztihotapila ven in spet nekaj časa prisluškovala, če se ni kdo prebudil in ju pogrešil. Vse je bilo tiho, mirne duše sta lahko odprla drvarnico in vzela iz nje dve vreči.

Na vzhodu, doli za Stolom, se je svitalo, jasno nebo je obetalo lep dan. A bilo je dokaj hladno, skoraj mrzlo. Francka in Jurij sta se s hitro hojo skušala ogreti. Naglo sta se bližala Senožetom, kmalu je bila za njima tovarna in pri bolnišnici sta zavila pod veliki, črni nasip. Nekaj žensk in otrok je že lazilo po njem. Nabirali so koks, ki ga zvozijo z drugimi odpadki iz peči semkaj. Tu ga tako rekoč zavržejo, revnim Jeseničanom, ki nimajo denarja za gorivo, pa dobro pride v ognjiščih. Seve, morajo ga nabrati, kar ni tako lahko. Nad nasipom zmeraj vozijo male lokomotive, ki dovažajo odpadke, jih spuščajo v Savo in v vrbje. Največkrat so še goreči, zato se po nasipu razlije ognjen plaz kakor da bi bruhtel mali ognjenik. Tu in tam se je še kadilo od poslednjih odpadkov.

Francka je krenila tjakaj, kjer je bilo največ koksarjev. Med njimi se ji je zdelo še najbolj varno. Najrajši bi nabrala koks kar spodaj, pa je morala laziti po nasipu in Jurij je nejevoljno capljal za njo. Noge so se jima udirale v grušč, težko sta se vzpenjala kvišku. Potem sta pa le začela nabirati in ko je bilo vendarle že nekaj koksa v vrečah in se je že popolnoma zdanilo, sta zadovoljno pogledala drug drugega. Bila sta enih misli, češ, pa bodo le videli doma, da sva za rabo.

V tovarni je zatulila sirena in oznanila šesto uro. Nekaterim je bilo to znamenje za začetek dela, drugim za odhod iz tovarne, Francka je pa pomislila, da so zdaj doma že vstali in ju pogrešili. Najrajši bi šla nazaj, ni jim marala prizadejati velikih skrbi. Z na pol prazno vrečo se pa tudi ni hotela prikazati. Zato je tem bolj hitela in je tudi Jurija priganjala, naj bolj nabira. Ko mu je pa zaupala svojo skrb zaradi mame in očeta, se je poredno odrezal:

»Morebiti naju mama od zdaj naprej ne bo več tako naklestila. Če bi na to ne mislil, bi že prej pustil vse skupaj in šel nazaj. Kdo bi nabiral sam od sebe!«

Podvizala sta se; šole nobeden od njiju ne bi rad zamudil. Pot domov bo zamudnejša, treba bo nositi vreče. Nekaterne žene so že odhajale s svojimi tovari, kmalu so se pa vsi plazilci na nasipu pobrali bolj proti cesti in je tudi Francka z Jurijem ucvrla z njimi. V vrečah sta imela že kar dosti koksa, tudi lačna in premražena sta že bila. Mikalo ju je domov.

Nad nasipom je piskala lokomotiva, zapeljala je čisto na kraj vagonček z razžarjeno gmoto. Bil je strnjen izlitek žlindre, naplavine iz ponve v martinarni, odpadek pri taljenju železa.

»Svinjo bodo zvalili, svinjo!« so klicali koksarji.

Svinja, razžarjena gmota, se je kmalu potakalila po nasipu. Prekopicala se je in zletela v Savo, takoj nato je pa močno zažarelo in hudo tresnilo kakor bi padla bomba. Iz reke je visoko brizgnila voda, potem se je pa odpadek brž ohladil, potemnel je, in vse je bilo kakor poprej.

Zdajci se je drugič oglasila sirena in naznanila sedmo uro. Francka in Jurij sta se oprtala z vrečami in se odpravila domov. Težko sta nosila, manj bi morala nabrati in prej oditi. Pogosto sta počivala. Ko sta se bližala hiši, kjer so stanovali, so ju že srečavali otroci s šolskimi torbami. Začudeno so ju gledali in spraševali, če ne pojdeti v šolo. Ona dva sta pa molče nosila vreči, se potila in krivila pod njima. Pred hišo ju je ugledal Mirko. Bil je tudi namenjen v šolo, a je stekel nazaj in vzklikal:

»Že gresta, že gresta!«

Mlada koksarja sta morala spet počiti. Preden sta znova pograbila vsak svojo vrečo, da bi ju ponesla k drvarnici, je pa Mirko že pripeljal očeta. Njegovi pogledi sprva niso obetali nič dobrega, ko je pa spoznal, kje sta bila, se je celó nasmehnil.

»Kaj vama je padlo v glavo?« je zarohnel prvi hip.

»Po koks sva šla, da ne bomo na mrzlem,« se je odrezala Francka.

»Povedala bi prej. Mama vaju nestrpno išče.

Jurij je sestro zadovoljno dregnil. Oče ju je nagnal, naj se umijeta in odpravita hitro v šolo. Vreče je sam pospravil. Mirku je naročil, naj spotoma pogleda po mami in ji pove, da sta potepenca spet doma. Potem je stopil v hišo in jima zabičal, naj drugič nikar ne poskušata še kaj takega. Jurij je bil zadovoljen, Francka pa je obljubila, da pojde še po koks.

»Samo, da bom smela v šolo! Mama pravi, da me ne bo več pustila.«

»Nič se ne bojl!«

Francka je bila vesela kakor že dolgo ne. Naglo je ubrala proti šoli, zasopla je prihitela na dvorišče, ko je že zvonilo, zadnja je stopila v razred, opravičila se je in potem zadovoljno sedla v klop.

D. Glass — A. Petrišič

Z vsa brzino!

Kadar oče Neptun izpusti morske peklenščke, da zdivjajo, dajte mi samo strojni oddelek prekomornika, da si v njem najdem zanesljivo zatočišče. Tukaj, le nekoliko čevljev nad dvojnimi ladijskim dnom, sta si dan in noč vedno enaka. Če hočete uiti morski bolezni, spravite se kar v podladje.

Predstavljajte si, ako morete, da ogromni ladijski trup brzi skozi viharno morje, izpodriva gore vode in rine dalje kakih 50.000 ton. In vse, kar čujete, so silni stroji, ki enakomerno nabijajo svoj ritem: sopihajoči kompresorji, hripave črpalke, sukajoče se ročice in vrteča se kolesa.

Nešteto instrumentov se sveti skozi medeninasta obličja: jekleni vzvodi, ročice in kolesa imajo srebrn sijaj. Ozadje je belo — brezmadežno belo, vse ostalo je en sam sijaj. In kljub vsem neštetim pripravam se zdi, kot bi ladja po lastni volji drvila dalje, gnana s stroji, ki imajo 64.000 konjskih sil.

Prvi inženir prekomornika »Ile de France« se že pet in dvajset let brati z ladijskimi stroji. Njegova nevidna roka nadzira vsa ta kolesa. Stroji morajo teči neprestano 136 ur, da ladja prevozi 3293 milj* dolgo pot iz New Yorka do Havrea.

Kaj vse se dogaja v strojnem oddelku take veleladje, kadar drvi od celine do celine? Pomožni inženirji vedno pričakujejo povelj, ki jih prejmejo po telefonu ali telegrafu s poveljniškega mostu. Vedno so pripravljeni, da zasedejo signalne naprave štirih turbin, ki se dajo opravljati kot celota ali pa v parih. Sladka voda za paro se kondenzira iz 16.000 ton morske vode, ki jo stroji pogoltnejo vsako uro iz oceana. In kadar zmanjka zaloge pitne vode, prične posebna destilirna naprava proizvajati iz slane vode pitno vodo, in sicer 350 ton dnevno. Dve posebni črpalke morske vode, ki sta prihranjeni le za obrambo proti požaru, imata zmogljivost 400 ton na uro. Štiri male pumpe, z zmogljivostjo 240 ton na uro, zalagajo s slanico kopalnice in zdravstvene naprave. Pod podom strojnega oddelka med dvojnimi dnom so veliki prostori za shrambe in balast. V njih je toliko tekočin, da bi z njimi lahko napolnili več kopališčnih bazenov. V njih je 7.000 ton olja, ki ga porabljajo stroji po osem in dvajset ton na uro. Za potovanje

* 1 morska milja = 1853 m.

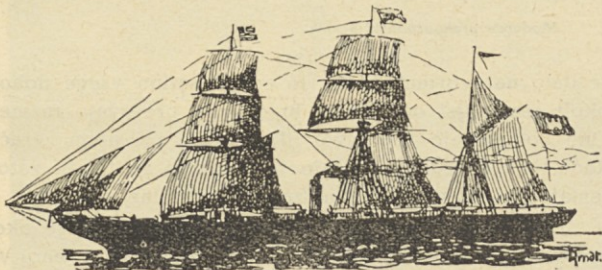
in povratek je treba 9.000 ton olja, ki velja 60.000 dolarjev. Prav tako je med dvojnimi dnom shramba za 2.800 ton sladke vode.

V štirih prostorih za parne kotle je dva in trideset parnih kotlov, ki vzdržujejo paro pod zaželenim pritiskom. Samo dvajset kurjačev streže 128 pečem, dočim je bilo potrebnih dva in štirideset kurjačev na podobnih ladjah, na katerih so kurili s premogom. Olje pušča na dnu peči žareč ostanek, zato pa nič pepela, ne kvari zraka.

Vroče? Nič bolj vroče kakor na sončni palubi kakega poletnega dne. Toplota se giblje med 37 in 43 stopinjami Celzija. Toda tudi mrzla mesta so v strojnem oddelku, tako mrzla, da vam tam zobje šklepečejo in potrebujete vrhno suknjo. Dva hladilna stroja hladita šestnajst prostorov za shranjevanje rib, sadja, sladoleda, masla in jajc. Toda v krmi, kjer se sučejo štiri propeler-ska debla s premerom 20 palcev v svojih ležajih, vas lahko premrazi do mozga, ako pridete v bližji stik z očetom Neptunom.

Kaj je bolj divje, bolj smelo ko vmetanje štirih propelerjev, s premerom dvanajstih čevljev,* ki s svojimi 230 obrati na minuto gonijo dalje veliki parnik z brzino štiri in dvajsetih

vozlov? Tu ste dejansko dvajset čevljev pod morsko gladino; če bi se katera izmed onih tri četrt palca debelih plošč prelomila pod neznan-skim pritiskom, bi vas voda trenutno zadušila. Zgoraj se pa 1000 potnikov vdaja z vsem zaupa-jem tem bronastim zlod-jem, ki se vrtijo na kon-

Prvi parnik, ki je plul iz Evrope v Ameriko

cih 183 do 235 čevljev dolgih debel. Voda pronica skozi zagatila lukenj, skozi katera molijo propelerska debla v morje — ena tona vode vsako uro. Toda ta voda je prepotrebna, da ohlaja krmene dele debel in ohrani trdoto jekla, nakar jo črpalke sproti odstranjujejo.

Med strojnim oddelkom in poveljniškim mostom vlada zelo tesna vez. Ob viharju lahko kapitan prevede tekoči balast v shrambah z leve na desno stran ladje. Kadar plove ladja skozi predele ledenih gora, prejema strojni oddelek redna povpraševanja po temperaturi morske vode. Golfski tok ima 300 milj od New Yorka 26,6° C; 800 milj stran ima 25,5° C. Ko pa ladja zapusti Golfski tok blizu Nove Fundlandije, pade temperatura za eno do dveh stopinj pod ničlo. Če se bližajo ledene gore, pade živo srebro na dve stopinji pod ničlo. Kadar plove ladja skozi predele megle, dobi strojni oddelek čestokrat opozorilo, naj bo pripravljen za nenaden »Stoj!«.

Najbolj napeti trenutki so v strojnem oddelku, kadar se ladja kreta v pristanišču. Dva moža stojita pri telegrafu, eden pri telefonu, eden pri levem opravljalnem kolesu in eden pri desnem, medtem ko prvi inženir z dvema pomagačima pazi, da se vse v redu vrši. Približno deset palub nad strojnim prostorom upravljajo častniki ladjo na njeni poti. Ladijski gospodar se nikoli ne dotakne nobenega instrumenta. Vsa njegova povelja izvršujejo njegovi pomočniki. On je predvsem opazovalec, nadzornik. On izdaja povelja, posluša poročila in misli.

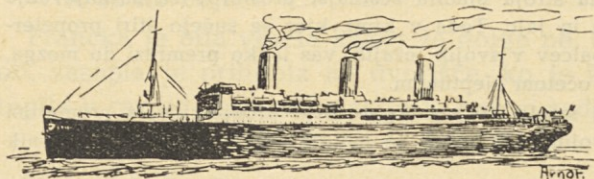
* 1 čevlj = $\frac{1}{3}$ yarda = 12 palcev (po 2,54 cm) = 30,48 cm.

** 1 voz = 1 morska milja.

Ne da bi ladjo ustavili, prejema nepretrgoma poročila o obliki morskega dna od naprave, ki meri odmev brezžičnih valov. In kadar zapluje v kako luko v megli, tedaj čuti svetilnike s svojimi ušesi — s pomočjo radijskega iskalca smeri.

Medtem ko straže na mostu pazijo, brnijo v sobi z radijem pojoče cevi in žice: dnevno vremensko poročilo iz Arlingtona, časovni znaki z Eiffelovega stolpa, povelja iz glavnega stana paroplove družbe in sporočila potnikom.

Na srednjih palubah streže 400 izšolanih mož in skrbi za 1000 potnikov. Več sto drugih mož je zaposlenih s pripravljanjem hrane. Kapitanov zastopnik v vseh teh različnih opravilih je prvi blagajnik, zelo imenitna oseba na krovu

Moderen prekoceanski parnik

ladje. On je gospodar slavnostne dvorane in prehranjevalne službe in vodja družabnosti. Prav tako dobro pa vodi tudi ladijsko knjigovodstvo.

Kolike vrednosti pa je tovor za brzoparnik?

V dobrih letih 1928—1929

je dalo natovorjeno blago le eno desetino vsega dohodka. Danes donaša tovor okoli osemnajst odstotkov. Brze ladje prevažajo razmeroma majhen del tovara. One potrebujejo tak tovor, da morejo pri njem zaračunati nagrado za brzino. Radi tega seveda prenašajo brzoparniki pošto, in zato jih banke in vlade namenjajo, da prevozijo letno za mnogo dolarjev zlata.

Dohodek od potnikov in tovara ene vožnje je okoli 235.000 dolarjev; toda v procvitajočih letih je ista ladja zaslužila z eno vožnjo povprečno 560.000 dolarjev, in v izjemnih primerih celo 720.000 dolarjev, kar je skoraj 150.000 dolarjev na dan.

Delovni dan se na ploveči ladji nikoli ne konča. Na stotine raznih del in poslov se nenehoma vrši, malone brez vednosti potnikov.

Mornarjevo večno geslo je budnost. Zato prejme nadzirajoči kapitan vedno le eno poročilo — »Vse v redu!«.

Pavet Kunaver

Neusmiljeno življenje

Vzemite atlas in odprite polute. Prav na zapadni strani zapadne zemske polule boste našli točko, kjer 170 meridian vzhodne zemljepisne dolžine seka ekvator. Sledite temu meridianu proti jugu in zadeli boste na otoke Nove Zelandije; če pa greste še niže proti jugu, boste po tem poldnevniku prišli na južno polarno celino. Ne več daleč od južnega tečaja, blizu 80. stopinje južne zemljepisne širine, blizu obale gre ta meridian preko nekega otoka. Na boljših zemljevidih boste našli, da je ta otok sestavljen iz dveh ognjenikov. Eden od njih, Terror, 3277 m, je ugasel; drugi pa Erebus, 4504 m, še vedno bruha. Oba sta okovana v debel led. Pozimi je tudi morje okoli njiju na stotine kilometrov daleč proti severu pokrito z ledom, na jugu pa zadeva ob ta otok siloviti, morda do tisoč metrov debeli ledenik, ki se vleče okoli 1200 kilometrov daleč od južnega pola ter kakor strohoten mrtvaški plašč pokriva južno celino, ki je večja kakor Evropa.

V notranjosti silovite ledene pokrajine ni življenja. Presilen je mraz tudi v poletnem času in strahoviti viharji rjovejo preko ledene puščave. Ko zavlada polarna noč, zavlada z njo tudi mraz do 70 stopinj pod ničlo.

Tam pa, kjer se led dotika morja, je včasih poleti na gotovih mestih kaj živahno. Na ledenih ploščah se valjajo kar v trumah tjulnji, gnezdiijo na skalah in snegu pingvini, letajo številni in raznovrstni galebi, a iz morja pomoli glavo in se razgleda po plenu strahotni sorodnik kita — morski leopard. V podnožju imenovanih vulkanov pa so našli raziskovalci leta 1902 na nekem izredno težko dostopnem mestu gnezdišče velikega ali cesarskega pingvina. Ta ptič je gotovo najzanimivejši na zemlji.

Najpreje si ga malo oglejmo. Predstavljajte si malega, do en meter visokega, debelega gospoda. Namesto človeških nog mu dajte prav kratke, ptičje noge, med prste pa plavalno kožico. Na noge mu posadite kakor pri omenjenem debelem gospodu kar pokonci lepo zavaljeno, trebušasto telo, iz katerega se dviga malone brez prehoda glava s širokim in močnim kljunom, ustvarjenim za ribolov. Peroti so tako kratke in krnaste, da nikakor ne morejo služiti za let, a odlično pomagajo nogam pri plavanju. Mastno, gosto perje na debelo pokriva in varuje tega pingvina pred mrazom in pred morskovo vodo. Pod kožo pa je zelo debela plast masti. Šele nato sledo mišice s kostmi in drobovjem. Ves ta ptič pa tehta kar 40 do 50 kilogramov in je največji izmed šestnajstih vrst pingvinov.

Skupina odraslih pingvinov

Vse vedenje njegovo je izredno zanimivo in zabavno in raziskovalci, ki so prišli do njega, vedo mnogo povedati o njem. Nečesa pa nikdo ni videl in nikdo ni vedel povedati: kdaj vali ta čudni ptič. Naj so se potrudili še tako, naj so zastavili življenje v vihnem Južnem morju in strašnem mrazu — vedno so prišli prepozno in našli so ptiče že z mladiči.

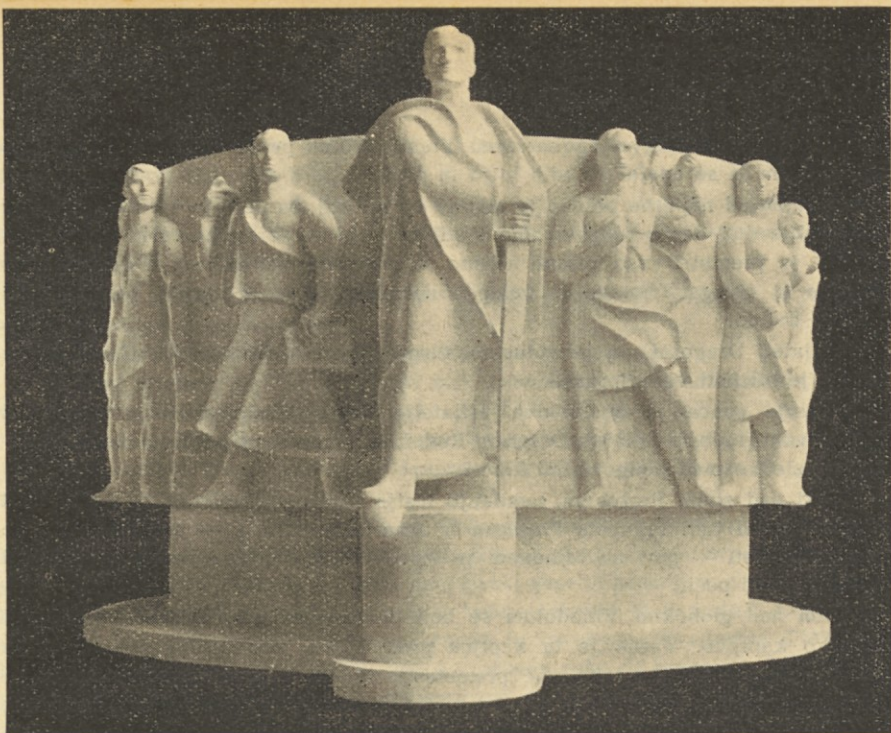
Znano vam je gotovo, da ima južna poluta naše zemlje takrat poletje, ko imamo mi zimo, t. j. od decembra do marca, jesen od marca do junija, zimo od junija do septembra, pomlad od septembra do decembra. Zato so poizkušali priti do teh ptičev v prvi pomladi leta 1902. Pa tudi tedaj je bilo prepozno — mladiči so se že izlegli iz jajc. In to v kakšnih okoliščinah! Ne smete si predstavljati južno polarne pomladi kakor pri nas: sneg odleze, na soncu se ogrejemo, ptički se vračajo, cvetice prikukajo iz odpočite zemlje. O ne! Ampak sonce se komaj prikaže na obzorju, kajti vladala je dolga polarna noč, in sicer na otoku, kjer se dvigata vulkana Erebus in Terror, cele štiri mesece. Celina je kakor vedno pokrita v silni ledeni oklep, polarno morje je še daleč proti tečajniku zamrzlo,

viharji razsajajo kakor pozimi in toplota se ne dvigne mnogo; še vedno kaže toplomer okoli 40 stopinj pod ničlo! Glejte, in vendar ima pingvin v tem času že mladiče. V gnezdu? O kaj še! Ob zamrznjenem morju pod kako ledeno steno stoje pingvini sredi sneženega prahu, ki ga goni vihar in med nogami tišče svoje z debelim puhom pokrite mladiče. Uganka torej: kdaj vendar iznese samica cesarskega pingvina svoje jajce? Vsi računi začudenih raziskovalcev so kazali da — sredi zime! Sredi južne polarne zime! To uganko je bilo treba rešiti. In rešili so jo. Leta 1911. je slavní angleški polarni raziskovalec Scott zopet odšel na jug, kjer je hotel doseči južni pol in rešiti še več drugih za znanost važnih reči. Med njimi je hotel tudi dobiti nekaj jajc cesarskih pingvinov in se prepričati, kje in kako in kdaj gnezdiyo ti čudni polarni prebivalci. Za to odkritje so se mu ponudili trije najvztrajnejši spremljevalci-znanstveniki, ki so odšli iz prezimovališča polarne odprave na že preje omenjenem otoku iskat pingvine v podnožju pod ugaslim ognjenikom Terrorjem. Od prezimovališča do tja so morali prehoditi nad 120 kilometrov in se ravno tako daleč vrniti. Odšli so v polarni noči, sredi najsilnejših viharjev, ko je toplomer padel včasih do 70 stopinj pod ničlo in preko strašne pokrajine: najpreje zamrzlo morje, potem preko ledenikov, polnih globokih razpok. Bila je strahotna pot, ki vam jo bom morda kdaj pozneje opisal, ker je bila gotovo najstrašnejša in najnevarnejša, ki jo je kdaj človek prehodil.

Končno so se v temi preborili po tednih preko ledu in na koncu preko ledenega prepada do podnožja Terrorja. Toliko so ti pogumni možje trpeli v onih dneh, da se jim je zdela smrt kakor dober prijatelj. Toda sredi noči, grozotnega mraza, divjajočih viharjev, na golem ledu pod prepadi ob robu na stotine kilometrov daleč zamrlega morja so našli skupino nad sto cesarskih pingvinov. Silni čudež je bil pred njimi: pingvini so zagnali silen hrup, ko so zagledali ljudi. Trobentali so skozi svoje kljune kovinaste glase, znamenje, da so znesli — jajca. Umakniti so se hoteli vlomilcem v njihovo strahotno, temno in mrzlo domovanje in nerodno so hlačali po ledu dalje v temo. Pri tem pa so se jim izmed nog zvalila številna jajca. Toda to ni tako enostavna zadeva pri pingvinih! V takih žalostnih razmerah, v katerih žive, je v teh živalih razvita neizmerna ljubezen do življenja in do mladičev.

Vprašali boste, zakaj vse to? Ne more biti drugače. Cesarski pingvin, ki živi najdalje na jugu, mora valiti sredi polarne noči. Zibelka mu je led, uspavanka tulenje strahotnih orkanov, luč migljajoče zvezde in polarni sij. Ko se prične sonce vračati, prikljuje iz jajca s puhom pokriti mladič v mrzli neprijazni svet. Le staršem in tovarišem je dobrodošel; vse drugo mu je smrtno sovražno. Prav počasi se razvija, in ko pride poletje, se puh počasi razvija v debelo pernato odejo; ko pa viharji razlomijo ledeno odejo morja, začne počasi proti jeseni sam loviti ribe: skrajni čas, kajti hitro mine doba svetlobe in odprtega morja. Treba se je odebeliti, nabrati debelo plast masti in se pripraviti za strašno dolgo noč, grozni mraz in nam nepojmljive viharje!

Pet jajc so si naši znanstveniki osvojili. Le tri so srečno prinesli čez prepade do svojega šotora, kjer so jih spravili v škatle z alkoholom. Nato so se pričeli vračati. Zopet okoli 120 kilometrov skozi temo, viharje, mraz in mimo tisočev razpok. Do skrajnosti izmučeni, telesno in duševno, so končno dospeli do svojih tovarišev, ki so jim v ledene oklepe izpremenjene obleke morali zrezati z života. Dva od teh treh junakov sta pozneje umrla na povratku z južnega pola s svojim poveljnikom Scottom vred. Tretji pa je po povratku ekspedicije prinesel dragoceno, z življenjem najboljših angleških mož pridobljena jajca v prirodoslovni muzej v Londonu.

Tine Kos: Osnutek za spomenik kralja Aleksandra I., ki je dobil prvo nagrado

Viktor Pirnat

V Trdinovem kraljestvu

»Al veš, kako vsled sončnega obiska
žarno blešči dolenska stolica,
kako po rosi vsa okolica
cvete, drhti, kako od sreče vriska...!«

Nekako tem Kettejevim besedam slične misli so morale navdajati postarnega gospoda v ponošeni obleki, ko je v poletnem jutru sklonjene glave koračil čez stari leseni novomeški most, opiraje se na krepko gorjačo. Tam za Kandijo si je otresel mestni prah in njegovo resno lice je navzelo prijaznejši izraz in njegova postava se je zravnala. Pogled mu je hitel preko valujočega žita in pisanih sel ter se ustavil ob mehkih obrisih zelenih Gorjancev.

Trdina se je nasmehnil.

To je bila njegova bajna dežela, v kateri je presanjal najlepše dni svojega življenja, koder je pozabljal na vse tuge in bridkosti, ki so delež vsakega človeškega bitja, kjer je še enkrat preživiljal zgodnjo mladost, polno lepih bajk in čudovitih povesti.

Tajinstven in prelep je gorjanski svet, poln lepote in davnih prilog. Z neodoljivo silo vleče vsakogar, ki se je le enkrat mudil na njem, še in še vase in nase, in vedno so temne gorjanske šume in obširne košenice in lepe in privlačne, vsakič bolj, vedno v višji meri.

Dejal je Vlah Elija: »V tihi lozi,
ki ne drži nobena steza skozi,
tam bela vila je prebivala,
ob zarji v vodi se umivala.«

Kette je prisluškoval zgovornemu Vlahu, Trdina pa je sledil vitkim gorjanskim ženam in se opajal od njih bitju in žitju.

Utrujen od naporne poti jo je mahnil od podrtij sv. Jere in sv. Ilije — kojih domovanje diči danes njegovo ime »Trdinov vrh« — iz stolpa cerkvice sv. Miklavža je premotril vso pisano dolino in valovito podnožje tja do zelenega Pohorja in sivega Triglava in belega Snežnika, pa se je spustil po gorjanski rebri v dolino.

Prijatelj Dragotin mu je radostno stisnil zagorelo desnico. V »Gracarjevem turnu« je bil tisti večer praznik.

Jutrnje sonce je našlo dva prijatelja že v živahnem razgovoru pred čistiljivim gradom. Graščak Dragotin Rudež je našteval prijatelju Janezu najnovejše izsledke med podgorskimi kmeti.

Gori nad sivim Prežekom, nekdanjo lastjo Andreja Smoleta, ki je tam med drugimi gostil tudi Franceta Prešerna in Anastazija Grūna — podpisana sta še v grajski kleti — gori na Mihovem je izvedel o gorjanskem vragu, ki se drži v skalni Hudi peči.

Tam nad globokim Vinodolom se beli prijazna zidanica Tičenca, ki skriva nebeško kapljico. Varna je ta kapljica pred tatovi, kdo bi šel ponjo, ko pa pokojni stari Majzelj vsako noč premetava rumene cekine in bele tolarje po težki hrastovi mizi, da se čuje tja preko njiv in potoka do orehovskega mežnarja.

Pri svetem Juriju v Orehovici je star berač vstal od mrtvih in šel prosjačit na bližnje Vrhovo.

To so bile zgodbe, ki jih je izvedel podjetni graščak po zadnjem obisku novomeškega prijatelja.

Radovednost je gnala Trdino tja naokrog in na Vrhovem je ugotovil veliko podgorsko čudo: potok, ki teče nazaj.

Tam za Oštrasom je neki dan srečal starega Matajcelna, ki je preklinjal na vse viže. Pravkar je bila ponehala nevihta in zaripljeni starec je prisegal, da je napravila točo copernica in da jo je on iz oblakov izklel. Videl jo je, kako je treščila na tla.

Zvečer pa sta ždela prijatelja v prostornem graščakovem salonu, premlevala nabrane pripovedke, jih obračala in krojila za narod, ki naj mu ostanejo kot večen spomin njegove silne in bujne domišljije.

Tako so nastajale bajke in povesti o Gorjancih.

Nad šest sto let staro grajsko poslopje tam pod vinorodnim Tolstim vrhom je dalo s svojo slikovito okolico pobudo starima prijateljima, da sta opazovala divno prirodo in njene prebivalce ter prisluškovala njihovi govorici. In s Trdino je beseda meso postala.

Po štirinajst dni in nikdar več se je držal Trdina v »Gracarjevem turnu« ali kot se zdaj imenuje v gradu Tolstem vrhu pri prijatelju Rudežu, potem pa jo je udaril kar na slepo mimo hramov in skozi vasico, koder se mu je neverjetno razvezal jezik, spet v Novo mesto. V času odsotnosti je s Tolstim vrhom živahno dopisoval. Njegova pisma so na gradu še ohranjena. Najde se tam tudi še nekaj tujih pisateljev, ki sta jih Rudež in Trdina skupno prebirala ob deževnih popoldnevih ali ob jesenskih večerih. Navduševala sta se posebno za ono, kar je bilo slovansko. Trdina je celo novomeškim študentom posojal knjige. Sam pa jih je najrajši čital na Tolstem vrhu, ki mu je bil najljubše bivališče.

Slovanska gostoljubnost Rudeževe rodbine, ki je že nad sto let lastnica ponosnega gradu sredi samih vinogradov, rujna tolstovrška kapljica tam po belih zidanicah in preperelih hramih, veseli ljudje in edinstvene prirodne zani-

mivosti privabljaajo vedno več tujcev, ki se čudijo, da skriva tiho gorjansko podnožje toliko nepoznanih lepot.

Pol kilometra južno od Tolstega vrha se beli med visokimi topoli in tuje-rodnim drevjem grad Vrhovo. V tamošnji grajski kapelici je letopisec Valvasor drugič zajadral v zakonski pristan.

V dolini prijazna vasica Orehovica in dalje mežikavo Vrhpolje in za njim veliki samostan belih menihov.

Kartuzija Pleterje. Grob mogočnega Celjana Hermana II.

In silni gozdovi gori do gorskega sela Javorovice. Pred dobrimi sto leti je tod gozdaril izumitelj ladijskega vijaka Jožef Ressel, pred pet sto leti so tam lovili celjski grofje s svojimi gosti plemenito gorjansko divjačino. Pleterski opat jim je pred divjo gonjo maševal v javorovski cerkvici sv. Ožbalta in ga prosil za uspešen lovski blagor.

Prepodili so divjačino, izumrli so Celjani, porušil se je dom sv. Ožbalta, le njegove razvaline še zro v pisano podnožje po plodnem šentjernejskem polju, po tihih podgorskih vasicah, po belih cerkvicah, veselih hramih in sivih gradovih, pogled jim sili preko zelenih košenic v temno lesovje skrivnostnih Gorjancev in objemlje srce divnega, nepopisno lepega in čarobnega kraljestva Trdinovih bajk in povesti, čigar meje segajo preko gorskega roba do razoranih žumberških planin in do sončnega Semiča in obstanejo na silnih škrbinah mehovskih razvalin, visoko nad sanjavo novomeško kotlino, ki je nudila poslednje zavetišče velikemu gorjanskemu glasniku.

KULTURNI ZAPISKI

Kmetje in delavci-umetniki. — Nalov je kaj čuden, toda dokazi, ki jih bom tu navedel so tako tehtni, da je vsaka podrobna razlaga odveč. Mnogo ljudi namreč hrani v sebi neizrabljene zaklade duha, ki se zaradi neprimernih življenjskih razmer niso mogli razviti. Sami ste že večkrat čitali, da je ta in ta kmet ali delavec nenadoma napisal kakšno pesem ali celo večje književno delo, izdelal lepo umetniško sliko ali kip. Umetnosti se ni mogoče priučiti. Umetnost je prav poseben duševni dar, s katerim se človek že rodi. Če živi tak človek s tem duševnim darom v življenjskih prilikah, kjer se prebudi, nastane iz tega človek umetnik-pisatelj, pesnik, slikar ali kipar. Seveda, duševni dar pa še ni vse za velikega umetnika. Vsaka umetnost zahteva zase posebno vrsto izpopolnitve. Književnik mora poznati pred vsem jezik, slikar in kipar barve, perspektivo, naravo, anatomijo človeškega telesa. Mnogo študija je potrebno, da svoj duševni dar tudi lahko izrazi v prid vsemu človeštvu. In tako najdemo med ljudstvom včasih prave umetnike, ki pa nikdar niso imeli prilike, da bi se podrobneje bavili s študijem tiste umetnosti, za katero imajo izreden dar. Med

kmeti je mnogo spretnih rezbarjev takozvanih ljudskih umetnikov. Mnogo križev v cerkvah in ob cestah so napravili kmetje, ki nikdar niso videli kakšne strokovne šole od znotraj. — Mnogo lepih slik po naših domovih so napravili ljudje, ki nikoli niso posečali umetniških šol. Slika na strani 170 nam predstavlja kmeta pri oranju. Napravil jo je preprost hrvatski kmet, ki nikoli poprej ni imel svinčnika v rokah. Slučajno je videl nekega umetnika-slikarja na svojem polju slikati. Opazoval ga je vsak dan, razgovarjal se je z njim, slikar mu je razlagal, kako je treba naslikati kravo, drevo — kmet je nekega lepega dne vzel svinčnik v roke in je poskusil. In mu je uspelo kakor vidite! Prav tako je bilo s sliko na strani 165, ki predstavlja kmeta in kmetico ob stikalnici za grozdje. Risana je z navadnim peresom na najbolj cenen ovojni papir. Slika na strani 175 pa nam kaže delavce v javorniških plavžih. To sliko je napravil mlad električar, ki sam dela v tej tovarni. Ta slika nam kaže že velik talent in že diha umetniško drznost. Le pogledite oba delavca pri plavžu! Kako naravno je narisana njuna drža, da zares čutimo vso silo in veličino dela. Povest »Ubežnika« v tej

številki pa je napisal tudi delavec iz Jesenic na Gorenjskem. V mladih letih je bil pastir, pozneje se je učil za mizarja in je služil dalj časa kot spreten mizar v jeseniški tovarni. Čutil je v sebi, da napiše nekaj iz delavskega življenja. In se mu je posrečilo. Tako je pričel pisati in je do danes napisal že mnogo pesmi in povesti. Danes se večinoma peča samo s pisateljevanjem. Takšnih primerov imamo v vseh narodih nešteto. Slavni ameriški pisatelj

Jack London je bil pristaniški delavec, mornar, raznašalec časopisov, kitolovec, slavni hrvatski kipar Meštrović je bil pastir, Karl May je bil trgovski potnik, eden največjih ruskih pisateljev Maksim Gorki je bil sprva vagabund, navaden delavec itd. Tudi med vami, dragi Razorovci, jih je prav gotovo nekaj, ki imajo vse pogoje, da postanejo umetniki. Morda se bodo sami našli? Poskušajte, vadite se, pridno čitajte in obiskujte muzeje!

NAŠE GOSPODARSTVO

Najvišje odlikovanje. — Naš kraljevski dom si je izbral za svoje letno bivališče biser naših lepot, naš Bled in dal tako vsej Sloveniji najboljšo izpričevalo. Kaj pomeni v narodnem gospodarstvu tako odlikovanje, o tem bi vedeli največ povedati Blejci sami, ki svojega nekdanjega Bleda skoraj več ne poznajo, tako se je v zadnjih dvajsetih letih spremenil. Iz majhnega podeželskega letovišča je nastalo svetovno znano letovišče, ki ga obiskujejo državniki in bogataši iz vseh delov sveta samo radi tega, ker je poletno bivališče našega kralja. — Odlika, kakršno je dobil naš Bled od naše kraljevske rodbine, more prejeti tudi vsak posameznik, obrtnik, trgovec, podjetnik, posestnik itd. Dne 17. in 18. avgusta lanskega leta je doživela Ljubljana in z njo vsa Slovenija ljubko presenečenje. Pred posameznimi ljubljanskimi trgovinami sta se ustavila dvorna avtomobila in pripeljala ljubljanskim trgovcem najvišje kupce. Prav posebno počaščena je bila tvrdka Ludovik Baraga, ki ima svoje poslovne prostore v ljubljanskem nebotičniku. Prvega dne je stopila v trgovino Nj. V. kraljica Marija in nakupila več stvari, med temi nekaj najboljših nalivnih peres, pisemski papir, posebne vrste črnilo in specialne števce, za katere je kazal izredno zanimanje Nj. V. princ Tomislav. Takoj drugi dan pa je obiskal trgovino Nj. V. kralj Peter II., ki si je nabral različne aparate, tehnične novosti, računske stroje in druge malenkosti. Osebe, ki je streglo visokim gostom, pripoveduje, s kakim zanimanjem sta si naš mladi kralj in njegov bratec ogledovala v trgovini razstavljene predmete, koliko strokovnega znanja sta pri tem ogledu pokazala in kako pozorno sta sledila razlagi o tem ali onem stroju. — Nastane vprašanje, kako to, da so si visoki kupci izbrali

baš tvrdko Ludovika Baraga? Bržčas zato, ker slovi ta tvrdka po vsej državi kot najboljša svoje stroke. Ustanovitelj trgovskega podjetja g. Ludovik Baraga se je v svoji mladosti izučil fine mehanike in je že pred vojsko ustanovil prvo slovensko mehanično delavnico v Ljubljani. Iz malega pa raste veliko, če je postavljeno vse na zdravo in pošteno podlago. Iz male popravilnice pisalnih in šivalnih strojev se je v četrto stoletja razvilo nad vse lepo strokovno podjetje, ki more zadovoljiti še tako razvajanega kupca. Blago, ki se ne izdeluje pri nas doma, uvaža iz prve roke, zato so lahko cene nižje, kakor pri prekupcih. Noben stroj in nobena potreščina ni narejena za večno, vsaka se prej ali slej pokvari. Popraviti jo more in zna zopet le strokovnjak in tvrdka Ludovik Baraga zahteva od svojih nastavljenecv najvišjo strokovno izobrazbo. Če take ne more dobiti doma, pošlje mehanika naravnost v tovarano, da se seznaní s posameznimi deli tega, onega stroja, peresa, šestila itd. Z mirno vestjo, naj se zaupa tvrdki Baragi v ljubljanskem nebotičniku, zmirno bo zadovoljen. Dijaki uživajo pri svojih kupčijah še posebne ugodnosti, ki jih drugi kupci ne dobe. — **Lajović Albin.**

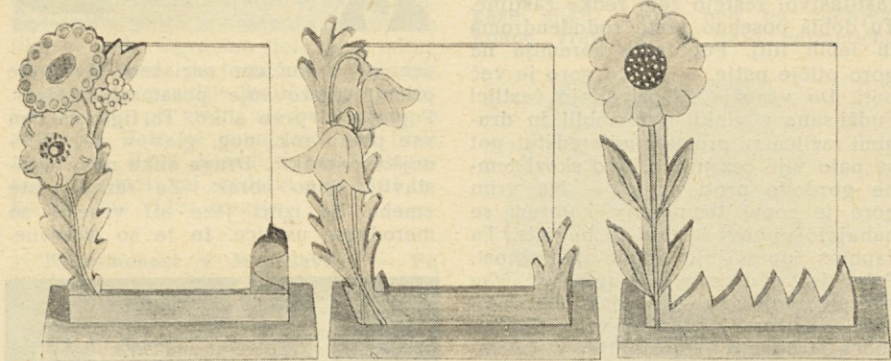
*

Delavstvo Slovenije. — Pri računstvu lahko s pridom uporabljate razne statistične podatke. Statistika je danes zelo važna veda. Številke so najboljši dokazi v gospodarstvu. Delavstvo Slovenije je takole zaposleno: v rudarski industriji jih dela 8.570, v kamenarski 5.857, v kovinski in strojni industriji 6.800, v kemični 2.434, v tekstilni 17 tisoč 127, v papirniški 2.031, v usnjarski 5.657, v lesni 4.448, v živilski 3.974, v oblačilni 5.344, s stavbno obrtjo se bavi 11.605 delavcev, z brivsko in česalno pa 2.125.

NAŠA DELAVNICA

Stojalo za fotografije. — Danes je fotografiranje silno razširjeno. Za majhen denar že dobiš prilično dober fotoaparatus. Ko pa napraviš slike, jih spraviš ali v album ali pa jih daš v okvir, posebno slike, ki so ti najbolj priljubljene, to so slike matere, očeta, prijatelja, brata in drugih. Toda človek se ene in iste slike kmalu naveliča, posebno če imaš sam aparat in večkrat

žagico za rezljanje in dve šipi tolikšne velikosti kot je slika, ki jo nameravaš dati v tak okvir. V stojalce zarežeš z žagico dve primerni odprtini, tolikšni da šipi čvrsto stojata. Zadaž za izrezljanim vzorcem pa prilepiš latico, v katero tudi zasloniš obe šipi. Razdalja med obema šipama je samo 1 mm, toliko da lahko porineš sliko med šipi. Stojalo pa naj bo zaradi stabilnosti

slikaš eno in isto osebo. V ta namen so najbolj pripravi stojeci okvirji, v katerih lahko slike poljubno menjaš, ne da bi ti bilo treba okvir odpirati. Pogledaj si sliko, ki predstavljajo tri različne takšne stojee okvirje. Velikost si lahko sam izbereš. Za majhen denar in še manjšim trdom si vsakdo lahko napravi sam take okvirje. Potrebujes nekaj malega lesa za rezljanje, fino

okvira iz močnejšega lesa. Ves okvir vzorcem primerno pobarvaš, lakiraš ali pa osvetliš s polituro. Seveda pa so vzorci lahko najrazličnejši. Na tej sliki so rože. Lahko pa si sam izmisliš vzorec po svojem okusu n. pr. steber, palčka, človeško figuro v narodni noši, kakšno primerno žival ali pa narodni okrasek. Tak okvir je tudi zelo primerno darilo za god in rojstni dan.

DROBNE ZANIMIVOSTI

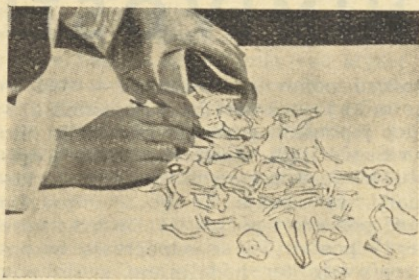
Fudži-jama. — Vsak narod ima svoje kraje, kamor se zatekajo ljudje, da si izprosijo tolažbe, zdravja in sreče. — Mi Slovenci imamo Brezje, Francozi Lurd, Italijani Loreto in mnogo drugih. Mohamedanci imajo Meko, a Japonci svojo veliko božjo pot Fudži-san. — Sv. gora, Fudži-jama, je 3729 m visok vulkan. V mesecu decembru leta 1907. je ta gora, ki leži nekoliko nižje od 35° sev. širine in 139° vzhodne dolžine, izbruhnila veliko množino vulkanske snovi, katera je preplavila vso okolico. Vulkan je bruhal 14 dni. V nadaljnjih letih je v presledkih vulkan še večkrat bruhal. Čeprav vlada dalj časa mir, so Japonci vedno pripravljeni, da

vulkan ponovno izbruhne. — Na to goro, ki jo nekateri imenujejo tudi kraljico japonskih gor, poroma vsako leto na tisoče ljudi, zlasti v juliju in avgustu, ko je vrh gore brez snega. — Romarji, ki romajo na goro, napravijo med potjo več počivališč. Do vrha gore je 10 postaj. Tu se odpočivajo in pokrepčavajo ter nadaljujejo svojo pot. Na takih počivališčih ne manjka znanih japonskih čajarn, nahajajo se pa tudi različni templji in preproste kapelice. Ta svetišča pa ne pripadajo budizmu, nego stari narodni veri šitoizmu. — Ljudje, ki romajo na Fudži-jamo, nosijo največ slamnate opanke, velike klobuke in bele obleke. Te pa kaj kmalu

počne od prahu, ki ga povzroča lava. S seboj nosijo torbe za živila in romarske palice. Vodnik ali oseba iz družbe ima zvonec, s katerim zvoni. To pa zato, če se kdo oddalji, da se ne izgubi. Nekateri romarji imajo s seboj steklenice, v katere natočijo pri izvrih vode. Vodo neso domov, katero rabijo kot pripomoček za zdravljenje različnih bolezni. Z veliko preprostostjo po poti molijo in prosijo kar si vsak posameznik najbolj želi. Starejše in bogatejše ljudi nesejo na posebnih nosilih na goro. Na tej gori je zelo bogato rastlinstvo; rastejo zelo redke rastline. Tu dobiš posebno vrsto rododendroma in lepih lilij. Popotnike spremlja na goro ptičje petje. — Na to goro je več poti. Do vznožja se pripeljejo čistilci fudži-sana z vlaki, avtomobili in drugimi različnimi prometnimi sredstvi; pot se nato vije čez prhko lavo skozi temne gozdove proti vrhu. — Na vrhu gore je zopet tempelj, v katerem se nahajajo njihovi bogovi in boginje. Tu Japonci opravljajo svojo pobožnost. Poleg je več čajarn in drugih koč. Vse so obvarovane s kamenitimi stenami pred viharjem. — Dežela vzhajajočega sonca je bogato blagoslovljen kos zemlje; vedno bolj zanima Evropejce.

*

Kako nastane trik-film. — Ko so po božiču vrteli v naših kinematografih sloviti film »Sneguljčica«, ki ga je izготovil ameriški slikar Walt Disney, znan po svojih slikanicah »Miki-Miška«, si je marsikdo belil glavo, kako napravijo tak film. Običajne filme snemajo v posebnih ateljejih ali pa na prostem in igralci so živi ljudje, filmske zvezde in zvezdniki, ki so imenitni igralci in

seveda tudi imenitno plačani. »Sneguljčica« pa je film, v katerem nastopajo le izrezane figurice, ki pa nas prese-nečajo z izredno igro, kretnjami in pa z dejanji, ki bi jih živ človek nikakor ne mogel napraviti. Taki filmi nastanejo takole: Potem ko je slikar in reži-

ser dobrega preštudiral navade, kretje in okolico raznih živali, prične risati posamezne prizore tega filma. Seveda sam tega ne zmore. Za to je potrebno mnogo spretnih risarjev. Ko so vse

scene po večjem narisane, tedaj se prične izrezovanje posameznih figur. Poglejte si prvo sliko. Ta figurica ima vse polno rok, nog, glav v najrazličnejših odtenkih. Druga slika nam predstavlja samo obraz. Za razne vrste smeha, za izraz jeze ali veselja so merodajne ustnice. In te so izrezane.

Kadar snimajo žalosten obraz, ni potrebno narisati vse glave, temveč pritiskajo na obraz le ustnice, ki odgovarjajo izrazu žalosti. Isto je z vsakim delom telesa. Na stotine nog, rok, nosov, oči, ušes je izrezanih za posamezno figurico. Če snima režiser n. pr. sceno, kako sreča Sneguljčica v gozdu srno, napravi takole: V veliki dvorani so omare z nešteti predalčki. V teh predalčkih najde režiser vse, kar potrebuje. Na vsakem predalčku so napisani: Smreke, Bukve, Resje, Vijolica, Marjetica, Oblaki, Bliski, Gobe... itd. Iz teh izrezanih rekvizitov sestavi gozd. V ta gozd postavi osnovno figurico Sneguljčico in srno. Na ti osnovni figurici pritrdi roke, noge, ustnice, oči — — — ki odgovarjajo zaželenemu prizoru. Ko je prizor izgotovljen, ga pokrije s steklom, postavi pod kamero, obsvetli (glej 3. sliko!) in snimanje

prične. Slikice na filmu so velike 18 krat 24 milimetrov. Ko je snimljeno nekaj slik tega prizora, prekine, predstavi recimo noge in roke za kak milimeter v smer gibanja in znova snima. Tako dobimo zapovrstne posnetke vsega razvoja nekega giba in ko se to proizvaja na platno, vidimo prizore žive. Na 1 m filmskega traku pride 52 posnetkov. Film »Sneguljčica« je dolg približno 2.500 m — torej vsebuje ves ta film nič manj kot 130.000 posnetkov! Vse te figurice pa tudi govore in pojo. Toda to govore živi ljudje. Njih glas, oz. petje snimajo po principu gramofonskih plošč sporedno s prizori na filmski trak. Ogromno dela je s takim filmom. Seveda pa je ta način najboljši za snemanje pravljic, kajti le lutke lahko plavajo po zraku ali pa se bore s pošastmi. Zato se imenujejo taki filmi trik-filmi. Kajti besedica trik pomeni nekaj z umetnimi sredstvi napraviti tako, da ima videz resnice.

*

Nepismenost v Jugoslaviji. — Po statistiki razvidimo, kolika je še nepismenost v naši državi. V odstotkih znajo v posameznih banovinah nad 10 let stari prebivalci brati in pisati: v dravski banovini 94,4, v okolišu mesta Beograda 96,1, v savski 72,2, v donavski 71,1, v primorski 42,6, v moravski 38, v drinski 37,9, v zetski 43, v vardarski 29,1 in v vrbaski 27,4. V pokrajinah, ki so bile pod turško upravo je najmanj pismenih prebivalcev. In to predvsem žensk. Povprečno pride za vso državo na 100 pismenih moških, 64 pismenih žensk. Slovenija je v tem pogledu najbolj napredna. Ta statistika pa izvira iz leta 1929. V desetih letih pa se je tudi v drugih pokrajinah pismenost zelo dvignila.

*

Slovenski duhovniki v Ameriki. — V Zedinjenih državah je 118 slovenskih duhovnikov, ki delujejo v 42 župnijah. Večinoma so te župnije slovenske, nekatere so mešane, nekaj slovenskih duhovnikov pa deluje tudi v župnijah in zavodih, v katerih ni nobene Slovenca.

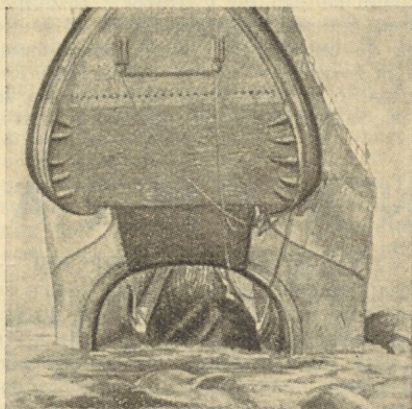
*

Človeško življenje. — Običajno trdimo, da človek »gara« vse življenje ko črna živina. Toda če vštujemo ves ostali čas, ko človek ne dela, bomo ugotovili pri človeku, ki je doživel sedemdeset let, da porabi človek s tako življenjsko dobo 2 leti za slačenje in oblačenje obleke ter za umivanje, 6 let porabi za jedajo in pijačo in 9

let ter 4 mesece za počitek. Za bolezen in razna potovanja 10 let. Od ostalih 42 let in 8 mesecev svojega življenja porabi le 19 in pol leta za delo, ostanek — 23 let in 2 meseca — pa prespi.

*

Lov na kite. — V starih časih je bil lov na kite zelo naporen in združen z veliko opasnostjo. Ladje so bile majhne, harpune so metali z roko in marsikak kitolovec počiva na dnu hladnega Severnega morja. Danes imajo za ta lov prav posebne ladje, kakršno nam kaže slika. Ladja ima na zadnjem koncu vrata, ki se dajo hermetično

zapirati. Ko kita odstrele, odpro vrata in ga potegnemo v trup ladje. Tu ga razkosajo in prekuhajo vse, kar se da izrabit, kajti ladja je pravcata tovarna z različnimi stroji za predelavo kitove maščobe. Taka ladja vлови in predela toliko kitov, kot jih je pred 50 leti 54 jadrnic. Seveda pa bodo tega največjega morskega sesalca kmalu popolnoma iztrebili, če ga bodo tako neusmiljeno preganjali kot do sedaj.

*

Nekaj o laseh. — Zelo važen činitelj človekovega obraza so brez dvoma tudi lasje. Posebno ženskim lasem in njih oblikovanju — frizuram — se je od davnih časov do dandanes posvečala velika nega. Frizura je bila in je še danes, nič manj kot obleka, podvržena modi. Pomislimo le na grško, rimsko, rokoko in nazadnje na »bubi« frizuro ter na dolge kite. A to ne velja samo za ženske, tudi moški radi negujejo svoje lase. Pri grških in rimskih veljaki srečujemo golobučneže, pozneje vidimo, da so veljaki v srednjem veku nosili dolge lase, v dobi

rokokoja pa jim celo lastni niso zadoščali ter so svojo zunanost olepšali z lasuljami. A danes si, posebno nadebudni moški svet svoje lase kodra, ženske pa tudi barvajo v vseh mogočih in nemogočih barvnih odtenkih. In kaj vemo o laseh sploh? — Odrasli svetlolasci imajo od 14.000 do 15.000 nežnih, tankih las, medtem ko imajo kostanjevci in črnolasi ljudje samo okoli 10.000 las; seveda so ti lasje debelejši. — Rdečelasci pa premorejo samo okoli 3000 las, ki pa so zelo odporni in debeli, radi tega srečamo med rdečelasci redko kakega plešavca. — Barva lasu zavisi od melanina, barvila, ki nastopa v zelo različni množini v lasnih celicah ter v družbi z roževinastimi celicami daje lasu barvo od svetle pa do temnordeče. Belim lasem melanina manjka. — Stalen dotok kake kemikalije v telo lahko spremeni barvo las. Tako dobe n. pr. delavci v bakre-

nih rudnikih včasih zelene lase, a delavci v tovarnah za anilinske barve pa rdeče lase. S starostjo se tvori v laseh vedno manj melanina, lasje osive. Razen tega so v sivih laseh tudi zračni mehurčki, ki odbijejo svetlobne žarke, kar da takim lasem značilen blesk. V izrednih primerih lahko človek osivi v nekaj urah. Taki primeri so nam znani iz svetovne vojne. Iz zgodovine vemo, da je Marija Antonieta osivela v noči pred usmrtnitvijo. — Življenjska doba las je različna. Moški las živi od 3 do 5 let, a ženski preko 7 let. S striženjem se rast las poživí, če bi strnili vse ostrižene lase iz ene korenine, bi dobili v povprečni življenjski dobi moškega 10 metrov dolg las. Močni dražljaji lahko rast las pospešujejo; masaža, obsevanje z ultravijoličastimi žarki so najbolj znani dražljaji. — Razna mazila, posebno pa barvanje in kodranje s pomočjo vročine, lasem škodujejo.

NAJMLAJŠI ROD

Zakaj je križ pri graščinski hiši. — Vas Unec leži ob meji. Nad Uncem se vzdiguje hrib Stari Grad. Tu se je nekoč vzdigoval mogočen grad, ki je že razsut. Unec in druge vasi so bile pod njegovim tlačanstvom. Za časa Francozov se je vila pot okoli njega. Pot je bila strma. Po levi strani je bila veličanska strmina. Graščak je dal narediti lepo hišo v vasi, ki jo vidimo še sedaj. Nad vhodom v hišo je lepo jelenje rogovje. V hiši je stanoval neki človek, ki se je kar pojavil v vasi. Nekoč so prišli Francozi v vas. Naprej poti niso vedeli. Neznanec jih je peljal okoli gradu. Francozi so peljali zlato blagajno v Pariz. On je konje pogl naravnost po strmini navzdol. Vse se je razbilo. Francozi so bili mrtvi. Pobral je zlatnino in jo skril v graščinsko hišo. Neke noči je neznanec umrl. Stari ljudje pravijo, da je okoli hiše vedno drvel voz. V vozu je bil neznanec, na vsaki strani pa sta ga držala po en vrag. Postavili so križ. Od tistih dob ni ničesar več videti. — **Kavčič Franc**, učenec II. razr. meščanske šole na Rakeku.

*

Na sinjem Jadranu. — Počasi se je vzpenjal vlak po skalnatih grebenih mogočnega Krasa, napravil še en ovinek, in — videli smo morje. Zavriskali smo navdušeni in razigrani smo po-

zdravili Jadran. Pa to ni bilo morje, tiho in mirno, ki bi ga pozdravljalo zahajajoče sonce, ne, to je bila megla, grozeča in skrivnostna, ki skriva pod seboj zaklad. Prvi hip sem bila razočarana. Toda zaorila je pesem jadranskih stražarjev in moje misli so pohitele drugam.

Če sovrag se kdaj prikaže,
strnemo se v mlade straže,

in gremo v boj za Jadran. Ne bo več krmaril po njem tujec, naš rod bo tu gospodaroval! — Vlak je v velikih vijugah hitel navzdol. Že smo videli Bakar, naše tridnevno letovišče. Nestrpni smo postajali. Bližina morja nas je vznemirjala. Bližali smo se cilju. — Bakar. Usuli smo se iz vagona. Do Aleksandrovega doma je dobre pol ure hoda. Utrujeni od celodnevne vožnje in vendar vedrih lic smo korakali ob morju. — Temnozeleno, v modro se preliva-joče se je razprostiralo pred nami. Rahlo so udarjali valčki ob obalo. Šepetali so pesem o daljnem, neznanem svetu in peli slavospev Stvarniku. — V Aleksandrovem domu so nas pri- srčno sprejeli. Odkazali so nam sobe. Živahno vrvenje je vladalo povsod do devetih. Ko pa je zapel zvonec, smo se umaknili v svoje sobe. — Jutro ob morju. Kdor še ni tega doživel in občutil, si ne more predstavljati. Iz vsakega grma pojejo ptički v mlado jutro, zrak prijetno hladi, morje pa je kakor

oko nedolžnega otroka! Čisto, jasno in mirno. Vsa okolica je ena sama, tiha pesem, ki te mora ganiti. Nejasno ti da slutiti, da je nekeje še lepše. In to je pri Njemu, ki je sam najlepša Lepota. — Počasi, drug za drugim so prihajali tovariši in tovarišice in skupno smo občudovali to nežno, a obenem to resno in mogočno morje. Vzšlo je sonce. Kakor bi nekdo razsul zlato po vodi! Ob vetriču so nastajali rahli, komaj vidni valčki, ki pa so razdrobili zlato na stotisoče drobcev. Dolgo, dolgo, za vedno bi slonela ob tem zidu, da me ni poklical zvonec k zajtrku. — Popoldne smo se odpeljali s parnikom na Sušak. Belo se je penilo morje, ko se je ladja zganila. Za nami pa je ostajala široka brazda, ki je jasno kazala, kod smo se vozili. — Na Trsatu. Prijaznost in domačnost je tu doma. Ni tistega nervoznega vrvenja, ni človeške ničemurnosti, vsa kolena se pripogibajo pred oltarjem Večnega. — Zvečer smo bili spet v Bakru. Kakor, da sem prišla domov, me je pozdravil že znani svet. Polna vtisov o lepotah domovine sem zaspala. — Drugi večer smo se odpeljali. Prijazno so migljale lučke, ko smo šli na postajo. Prisopihal je vlak. Zadnji pogled na morje — in odpeljali smo se. Še dolgo sem zrla na utripajoče luči, ki so mi kazale, kje sem užila toliko lepote. — Anica Mandelc, IV. razr. drž. meščanske šole v Žalcu.

*

Hmelj obirajo. — Kakor mravlje iz mravljišča se usipljejo trume žensk iz vagonov. Dolga vrsta belih rut se pomika od postaje po cesti. Kričeče barve oblek nam pričajo, da ti ljudje niso iz naše okolice. Iz oddaljenih krajev so prišli. Toča jim je pobila ves letni pridelek. Primorani so bili priti k nam, da si tukaj prislužijo nekaj denarja. S košarami v rokah korakajo v skupinah po cesti. — Vsaka obiralka dobro pozna hišo svojega gospodarja, ker je gotovo že več let obirala pri njem. A zdaj ni časa za pozdravljanje. Par minut in že gredo obiralke na njivo. Bose, vsaka s košaro privezano okoli pasu in s križem v roki. Razdele se po dve in dve. Ena podira drogove, druga postavlja križ. Tako gre delo hitro izpod rok. — »Le hitimo,« se vzpodbujajo druga drugo, »da bomo več nabrale!« Niti pogleda si ne privoščijo. Samo hitijo. Ura bije sedem. Na vseh gričih se oglasi zvonjenje. — Po cesti pridrdra voz. Gospodar je prišel merit. Pet košev je na vozu. »Brž

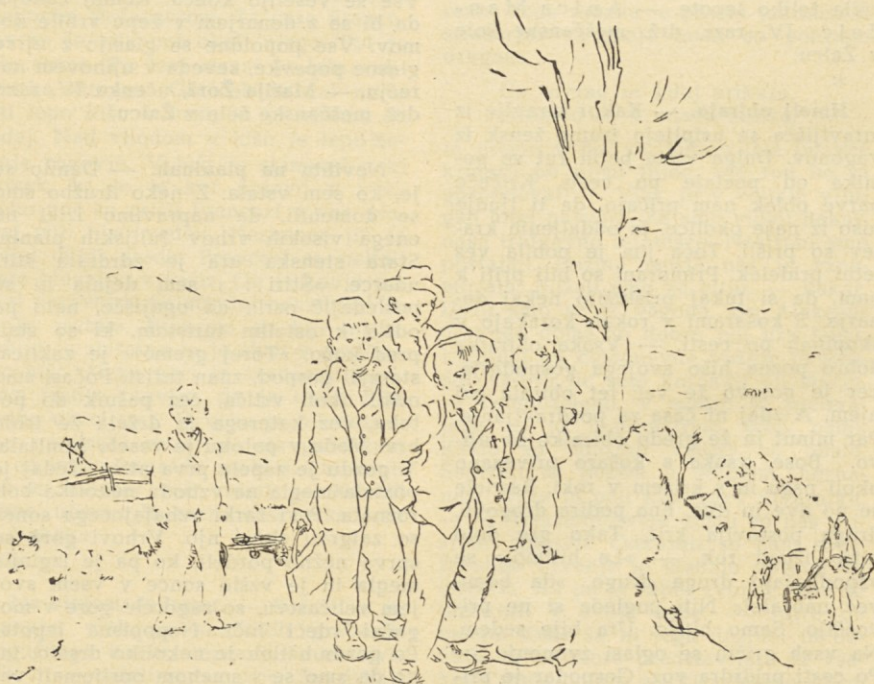
meriti,« kliče. Sedaj vse hitijo. Roke švigajo od droga v košaro tako naglo, da ne moreš zasledovati njihove poti. Komaj jih gospodar prikličje. Počasi pridejo vse na vrsto. Gospodar je pripeljal s seboj tudi zajtrk. Posedejo po travi okrog sklede. Kakor bi trenil je zajtrk pospravljen. Zopet se delo nadaljuje. Z droga v košare, iz košare pa zopet v vrečo. Na bližnjem griču se oglasi zvon. Ura je devet. Zelo hitro teče čas. Izza ogla se prikaže debela gospodinja z velikim cekrom v rokah. »Obed,« se razlega glas po njivi. Kako nenavadno hitro se napolni košara baš, ko je treba iti merit ali k malci! Zberejo se okrog gospodinj. Od rok do rok roma velikanski hleb črnega kruha. Kako se prileže lačnemu želodcu! Pridne obiralke kruh hitro pospravijo. Niti najesti se ne morejo do dobrega. Delo jih čaka. Prej boš začela, več boš imela, je geslo obiralk. Tega se tudi držijo. Ko zazvonijo poldne, jo uberejo urnih korakov, z vrečami na hrbtih proti domu. Pred sušilnico jih čaka gospodar s praznimi koši. Med tem ko one merijo hmelj, postavi gospodinja kosilo na mizo. Kakor so obiralke pridne za delo, tako tudi za jelo. Kdor je počasen, ni za to družbo. Če je skleda prekmalu prazna, si ne more nič pomagati. Tako se nadaljuje z dnevi in dan. Vse se veselijo konca. Komaj čakajo, da bi se z denarjem v žepu vrnile domov. Vse popoldne se glasijo z njihve glasne popevke, seveda v njihovem narčju. — Marija Žorž, učenka IV. razr. meščanske šole v Žalcu.

*

Nevihta na planinah. — Danilo se je, ko sem vstala. Z neko družbo smo se domenili, da napravimo izlet na enega visokih vrhov Julijskih planin. Stara stenska ura je zdrdrala štiri udarce. »Štiri...« sem dejala in se poslednjič ozrla na ognjišče, nato pa odšla k ostalim turistom, ki so stali pred kočjo. »Torej gremo!« je zaklical starejši gospod, znan turist. Počasi smo odšli okoli vrtiča, čez pašnik do potoka, čez katerega je držala že trhla brv. Voda v potoku je veselo šumljala. V gozdu je zapela prva ptica. Tedaj je postala megla na vzhodu nekoliko bolj roznata. Prvi žarki vzhajajočega sonca so zaigrali skozi njo. Vrhovi gorā so sprva nežno pordeli, ko pa je izginila megla in je vzšlo sonce v vsem svojem veličastvu, so zagorele gore v mogočni rdeči luči. Nepopisna lepota! Po gozdnih tleh je nekoliko drselo, tako da smo se s smehom oprijemali vej in premnogokrat je zdaj ta, zdaj oni

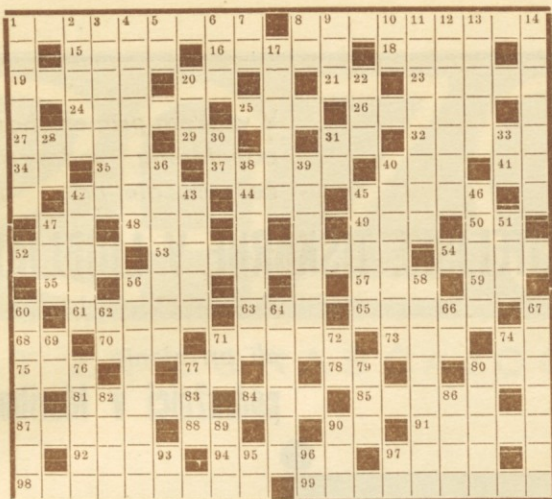
sedel na blatna tla. Prišli smo na pašnik in kmalu smo dospeli v prvo kočo, kjer smo se malo odpočili. Stala sem na pragu. Pazno sem motrila vso lepoto krog sebe. Hotela sem si vse vtisniti v svojo dušo. Tedaj sem opazila na nebu temne oblake, ki so se kopičili s severa in vzhoda. Čudna slutnja mi je napolnila srce. Šla sem v kočo, ter hotela poiskati staro oskrbnico. Obhodila sem že vse prostore, celo v stajo sem pokukala — zaman. Odšla sem v kuhinjo in sedla k ognjišču. Šele po dolgem času sem zaslišala drsajoče korake. »Reza!« sem planila pokoncu. »Moj Bog! Oni so odšli; so mislili...!« je prestrašeno jecljala Reza. Pograbila sem nahrbtnik: »Zbogom!« in že sem jo mahnila skozi vrata. Z velikimi koraki sem hitela po strmi poti. Za seboj sem slišala slabotne Rezine klice — pa se nisem ozrla. Hitela sem naprej. Spodtaknila sem se ob kamen — padla. »O, le naprej!« sem si zopet mislila. Sonce se je skrilo za oblake. Hladen veter je zavel. Zrak pa je postal čudno težak, skoro svinčen. Ozrla sem se nazaj. Moj Bog! Bila sem že izven gozda, okoli mene so rasli sami nizki borovci. Komaj vidno se je utrgal prvi blisk. Njegov odsev se je blede razlil po obzorju in grom je zazvenel — še daleč. Oprijela sem se skale in zlezla čez njo.

Pot sem zgrešila. V meni je bučalo od tisočerihi misli. »Do vrha moram! Moram!« Lezla sem kar čez skale, naprej. Kam — pa še sama nisem vedela! Ihtela sem in se ozirala po oblakih, ki so se kadili čez nebeški svod. Vest se mi je začela oglašati. »Zakaj nisem slušala Reze!« sem se prepozno kesala. Tedaj se je oglasil grom. Ploha je zašumela. Stemnilo se je. Siv mrak so razsvetljevali le bliski z modrikasto svetlobo. Vihar je bučal. Ledena burja me je bičala v obraz. Oprijemala sem se skal. Še je bila v meni trmoglavost: »Naprej! Moram!« Solze so mi blestele na izmučenih licih. Tedaj se je silno zablistalo in takoj zabobnelo, kakor bi se podirale gore. Blizu je treščilo. Bil je že skoro popolen mrak. Tedaj sem zagledala skozi dežni zastor — kočo. »Vendar! Naprej!« Omagala sem. Nisem mogla več dalje. Grenko sem se nasmešnila in se naslonila na skalo. Opazila sem, da sem imela krvave dlani in odprta kolena. Potem pa sem se znova dvignila in lezla dalje. Kmalu sem bila na pragu kočice. Znova sem omagala. Vse moči so me zapustile. Le toliko, da sem udarila z roko na zaprta vrata, nato sem kliknila in se zrušila. »Dospela sem pa vendar do cilja!« je še zaplalo v meni. — **Marjana Feldin, Maribor.**

Nande Vidmar: Vaški otroci

K r i ž a n k a

Vodoravno:

1. uteči, 8. zvezdarski daljnogled, 15. kraj pri Ljubljani, 16. svetnik, 18. ribje jajčece, 19. nesreča, zlo, 20. pamet, 21. enaka samoglasnika, 23. zaklinjam, 24. kop. mesto pri Dunaju, 25. svetloba, 26. denarna enota, 27. naša reka, 29. ploskovna mera, 31. predlog, 32. grška luka, 24. zaimek, 35. žensko ime, 37. del pohoda. 40. medmet, 41. prisil. kraja, 42. kritika, 44. moli (lat.), 45. obrtnik, 47. prisil. kraja, 48. vla-

dar, 49. žensko ime, 50. del kolesa, 52. ribje jajčece, 53. pobarvati, 54. predmet oboževanja, 55. isto kot 21. vod., 56. resnično, 57. predplačilo, 59. igralna karta, 61. odmerjen prostor za cesto, tir, 63. prijatelj tuje lastnine, 65. ni bogat, 68. isto kot 59. vod., 70. konica, 71. paganski bog, 73. mongolski poglavar, 74. Društvo narodov, 75. abesinski naslov, 77. vikalnica, 78. zaimek, 80. naš otok, 81. izraz pri taroku, 84. žensko ime, 85. uren, 87. moško ime, 88. kratica za športni klub, 90. kazalni zaimek, 91. nadejati se, 92. orientalski naslov, 94. nabrušen, 97. del ladje, 98. književna doba, 99. gozdna žival.

Navpično: 1. dogovor, 2. boj, 3. slov. naravoslovec, 4. opazovalec, 5. nikanice, 6. prisil. kraja, 7. veznik, 8. grška črka, 9. števnik, 10. ri, 11. svetišča v Atenah, 12. letopis, 13. mongolsko pleme, 14. ud starega naroda, 17. pisec prve slovenske knjige, 20. reka v Bosni, 22. veznik, 28. isto kot 8. nav., 30. kvartaški izraz, 31. pritrdilnica, 33. števnik, 36. vrsta pesniških stopic, 38. gorkota, 39. mazati, 40. vodna ptica, 42. delo v tovarni, 43. Arosa, 45. prehlad, 46. francoska reka, 51. klic na pomoč, 56. ruski menih na dvoru, 58. pustolovščina, 60. mesto na Štajerskem, 62. grška črka, 64. slov. roman, 66. števnik, 67. država (velesila), 69. sa, 71. osebni zaimek, 72. kratica, 74. pritrdilnica, 76. zdrobim, 77. oblika naselja, 79. čutilo, 80. resnični, 82. mesto v Slavoniji, 86. vrsta pesnitve, 89. vrsta bacila, 90. oblika gl. tretji, 93. skrajni v morje segajoči del zemlje, 95. isto kot 69. nav., 96. vrsta pesnitve, 97. kl, 47. ruska reka.

*Ali že imaš
najboljčitano povest
„Rudi“?*

*Priglasise g. pavecjeniku
Razorov in ti jo bo
preiskrbel!*

Skrivalnica

Kam sta se skrila dečka, ki sta se
sankala?

*V vsakem primeru boste
popolnoma zadovoljni,
če naročate pri*

KNJIGARNI UČITELJSKE TISKARNE V LJUBLJANI

Frančiškanska ul. 6

ali pri njeni

podružnici v Mariboru

*Želite tiskati ali izdati
knjigo, letak, vabilo ali
okrožnico, vedite, da
tudi to izvršuje*

UČITELJSKA TISKARNA V LJUBLJANI

Vsa glasbila strokovnjaško popravljamo
in uglašujemo

Ožimljenje lokov

Prodaja na obroke

Klavirje, violine, „Hohner“ harmonike, kitare, tam-
buraške instrumente, strune, loke in vse potrebščine
za različne instrumente kupite najbolje in najceneje

pri „**DOM GLASBE**“

R. Warbinek, Ljubljana

MIKLOŠIČEVA CESTA 4